

New
Direction

ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ
ΠΕΔΙΟ ΣΥΓΚΛΙΣΕΩΝ Η
ΑΠΟΚΛΙΣΕΩΝ;

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΝΤΟΥ

newdirection.online @europeanreform

New Direction

Founded by Margaret Thatcher in 2009 as the intellectual hub of European Conservatism, New Direction has established academic networks across Europe and research partnerships throughout the world.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΝΤΟΥ

Η Δήμητρα Κόντου γεννήθηκε το 1986 στην Θεσσαλονίκη και μεγάλωσε στη Δράμα. Σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές στο Τμήμα Νομικής και στον Τομέα Διεθνών Σπουδών με κατεύθυνση «Σπουδές στην Νοτιοανατολική Ευρώπη», του Δημοκριτείου Παναπιστημίου Θράκης. Εργάστηκε για την Commission Internationale Catholique pour les Migration, ως ειδική συνεργάτης σε θέματα προστασίας προσφύγων και αιτούντων διεθνή προστασία. Από το 2010 έως σήμερα απασχολείται στον ιδιωτικό τομέα και διατηρεί γραφείο Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας.

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
2	Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	9
3	ΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ «ΜΗΤΡΑ» ΝΕΩΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ	19
4	Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΜΧ (ΤΡΙΤΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΧΩΡΕΣ)	25
4.1	Η Διαδικασία της Βαρκελώνης	25
4.2	Η δήλωση της Βαρκελώνης	25
4.3	Η Συνεργασία στους τομείς της πολιτικής και της ασφάλειας	26
4.4	Η Συνεργασία σε οικονομικά και χρηματοδοτικά θέματα	27
4.5	Η Συνεργασία σε κοινωνικό, πολιτιστικό και ανθρωπιστικό επίπεδο	28
4.6	Τα προγράμματα MEDA I και MEDA II	29
4.7	Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας και η Ένωση για τη Μεσόγειο	30
4.8	Αξιολόγηση της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης	32
4.9	Προκλήσεις και προοπτικές	35
5	ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ ΚΑΙ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΓΟ ΒΑΥ	37
5.1	Η θέση της Τουρκίας για την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη	41
5.2	Ο ρόλος της Λιβύης	44
6	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	48

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Νοτιοανατολική Μεσόγειος επανέρχεται στο κέντρο των διεθνών εξελίξεων. Η γεωστρατηγική θέση ευρωπαϊκών χωρών στον «προθάλαμο» της Μέσης Ανατολής, το νέο ενεργειακό σκηνικό και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στη περιοχή αναβαθμίζουν το ρόλο της ΕΕ. Τα θαλάσσια σύνορα, οι πολιτικές ενέργειες και η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Στο πλαίσιο αυτό, η συζήτηση για την πορεία και την προοπτική της Τουρκίας να αποτελέσει μέλος της ευρωπαϊκής οικογένειας επικαιροποιείται. Στη μελέτη καταγράφεται η ιστορική διαδρομή αυτής της σχέσης και επιχειρείται μια πρώτη απάντηση στο ερώτημα: εάν πρέπει/μπορεί να προχωρήσει η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ ή πρέπει να επιλεγεί μια ειδική εταιρική σχέση;

Παράλληλα, ο εντοπισμός σημαντικών κοιτασμάτων και η εκμετάλλευσή των

υποθαλάσσιων φυσικών πόρων οδηγούν τις παράκτιες χώρες της Νοτιο-ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου σε συνέργειες και συμφωνίες που πυροδοτούν αντιδράσεις από την πλευρά της Τουρκίας. Ενώ η προοπτική κατασκευής του υποθαλάσσιου αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου EastMed δίνει μια εναλλακτική οδό για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της ΕΕ.

Υπόβαθρο της παρουσίας της ΕΕ στην περιοχή αποτέλεσε η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση ως εργαλείο ανάπτυξης και ευρύτερων συνεργασιών. Σε μια συγκυρία όπου η Ελλάδα και η Κύπρος εμφανίζονται αποφασισμένες να οριοθετήσουν τις Αποκλειστικές Οικονομικές τους Ζώνες, με την Τουρκία να αντιδρά και να «ερμηνεύει» κατά το δοκούν το Διεθνές Δίκαιο η κατάσταση στη νοτιο-ανατολική Μεσόγειο μεταξύ των παράκτιων χωρών καθίσταται πολύπλοκη.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η περίοδος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σηματοδοτεί την προσέγγιση μεταξύ των δύο πλευρών. Ειδικότερα, η δεκαετία του '50 βρίσκει την Τουρκία να συμμετέχει στους Διεθνείς Οργανισμούς της Δύσης (ΝΑΤΟ, ΟΟΣΑ) ενώ στις 31-7-1959, η Τουρκία υποβάλλει αίτηση σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).

Οι ευρω-τουρκικές σχέσεις εγκαθιδρύθηκαν στο πλαίσιο της «Συμφωνίας της Άγκυρας» ή «Συμφωνία Σύνδεσης» μεταξύ ΕΟΚ-Τουρκίας που υπεγράφη το Σεπτέμβριο του 1963 και άρχισε να ισχύει από το Δεκέμβριο του 1964, καθιστώντας την Τουρκία «συνδεδεμένο μέλος». Προέβλεπε τρία στάδια: ένα προπαρασκευαστικό, ένα μεταβατικό και ένα τελικό. Σκοπός της ήταν η οικονομική σύνδεση των δύο πλευρών μέσω της πραγματοποίησης της Τελωνειακής Ένωσης που περιελάμβανε όρους για την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και πολιτών μεταξύ Τουρκίας και ΕΟΚ. Έθετε, όμως, και μία βάση για τη διευκόλυνση της μελλοντικής ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. Η πραγματοποίηση της Τελωνειακής Ένωσης σχεδιαζόταν να υλοποιηθεί στο τέλος του μεταβατικού σταδίου. Ωστόσο, με το πέρας του προπαρασκευαστικού σταδίου, η Συμφωνία, λόγω της ανεπάρκειάς της, συμπληρώθηκε με το Πρόσθετο πρωτόκολλο (Additional Protocol) που υπεγράφη το 1970 και άρχισε να ισχύει από το 1973. Επί της ουσίας, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο έθεσε ένα χρονοδιάγραμμα υποχρεώσεων που έπρεπε να τηρηθούν από τα μέρη στο πλαίσιο του μεταβατικού σταδίου με σκοπό να επιτευχθεί η Τελωνειακή Ένωση. Η θετική, όμως, αυτή πορεία αναστάλη εξαιτίας αφενός της εισβολής της Τουρκίας στην Κύπρο (1974) και αφετέρου της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε στην Τουρκία το 1977 λόγω της πετρελαϊκής κρίσης. Το 1986, η Τουρκική κυβέρνηση ανέλαβε νέα πρωτοβουλία για την εξομάλυνση των σχέσεων της με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα, το 1987, υπέβαλλε αίτηση για πλήρη ένταξη της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία απερρίφθη το 1989. Πα-

ρόλη την αρνητική γνώμη της Επιτροπής, αυτή έθεσε ένα σύνολο μέτρων για την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων Ευρωπαϊκής Κοινότητας-Τουρκίας που στρέφονταν γύρω από τέσσερις τομείς: ολοκλήρωση της Τελωνειακής Ένωσης, εντατικοποίηση της δημοσιονομικής συνεργασίας, προώθηση της βιομηχανικής και τεχνολογικής συνεργασίας, εμπλουτισμός των πολιτικών και πολιτιστικών δεσμών. Έτσι, λοιπόν, στις 06-02-1995, υπογράφεται η Συμφωνία της Τελωνειακής Ένωσης, η οποία άρχισε να ισχύει από την 01-01-1996. Μέσω αυτής της νομοθεσίας η Τουρκία υιοθέτησε εν καιρώ μια κοινή εξωτερική εμπορική πολιτική με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεπώς, ολοκληρώθηκε και το μεταβατικό στάδιο που τυποποιήθηκε από το Πρόσθετο Πρωτόκολλο αλλά με βασική εκκρεμότητα τη μη εφαρμογή του από πλευράς Τουρκίας σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πιο συγκεκριμένα στην Κυπριακή Δημοκρατία. Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι το 1999, αποτέλεσαν ιστορική τομή για την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς της αναγνωρίστηκε το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρα. Η εξέλιξη αυτή ανέδειξε διάφορους προβληματισμούς και διχογνωμίες. Η κυριότερη διχογνωμία αφορούσε στο κατά πόσο η Τουρκία είναι ευρωπαϊκό κράτος, αν τελικά ανήκει στην Ανατολή ή τη Δύση και συνεπώς αν ήταν συνετή η απόφαση να τεθεί ως υποψήφια προς ένταξη χώρα. Δεδομένου ότι το ερώτημα αυτό είναι νομικό-παρόλο που η απόφαση ήταν πολιτική-οφείλουμε να ανατρέξουμε στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου, δηλαδή στο άρθρο 49 της ΣΕΕ. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 49 της ΣΕΕ, το υποψήφιο προς ένταξη στην ΕΕ κράτος, πρέπει πρώτα από όλα να είναι ευρωπαϊκό. Πρέπει δηλαδή να ανήκει στη Γηραιά Ήπειρο. Η ερώτηση, λοιπόν, που προκύπτει έγκειται στο ποιο είναι το κριτήριο που προσδιορίζει το χώρο «Ευρώπη». Τα κριτήρια διακρίνονται ως εξής: α) Το γεωγραφικό κριτήριο προσδιορίζει τα κράτη που βρίσκονται εντός των «συνόρων» της ηπείρου αλλά

δεν δίνει απαντήσεις για τις χώρες που βρίσκονται στα όρια, όπως είναι η Τουρκία, β) το ιστορικό κριτήριο και το κριτήριο της ευρωπαϊκότητας, που έγκεινται στην ωρίμανση και τόνωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσα από την αντιπαράθεση μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Ευρωπαίων, ταυτότητα που φαίνεται να άρχισε να υιοθετεί σταδιακά η Τουρκική Δημοκρατία από το 1923, και γ) το πολιτικό κριτήριο, που συνίσταται στις ευρωπαϊκές αρχές που τυποποιούνται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ και που η Τουρκία δεσμευόταν να προάγει. Τον Οκτώβριο του 2005, η ΕΕ έδωσε το πράσινο φως για την έναρξη των διαπραγματεύσεων με την Τουρκία δεδομένου ότι θεωρήθηκε πως η τελευταία εκπλήρωνε τα αναγκαία κριτήρια. Από τις αξίες και τις κατευθυντήριες γραμμές που ετέθησαν στο Διαπραγματευτικό Πλαίσιο, συγκρατούνται τα εξής: σε πολιτικό επίπεδο, η Τουρκία κλήθηκε να δημιουργήσει σταθερούς θεσμούς που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το σεβασμό των μειονοτήτων ενώ στον οικονομικό τομέα, όφειλε να δημιουργήσει μία λειτουργική οικονομία της αγοράς, υιοθετώντας το κοινοτικό κεκτημένο. Ανέλαβε να πετύχει συνολική διεύθυνση του Κυπριακού ζητήματος καθώς επίσης και να εφαρμόσει πλήρως και άνευ διακρίσεων τη Συμφωνία Σύνδεσης της Άγκυρας και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Τέλος, δεσμεύτηκε κατηγορηματικά να τηρεί τις σχέσεις καλής γειτονίας και να συνεχίσει τις προσπάθειες για

την επίλυση κάθε εκκρεμούς συνοριακής διαφοράς σύμφωνα με την αρχή της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών, που απορρέει από τον χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένης, εφόσον χρειαστεί, της προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης. Αναλυτικότερα, ως προς το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, αυτό έπρεπε να συμπεριλάβει και τα δέκα καινούργια κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προσχώρησαν με τη διεύρυνση του 2004, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου. Επειδή η Τουρκία δεν εφάρμοσε στην Κύπρο το εν λόγω Πρωτόκολλο, το Συμβούλιο αποφάσισε τον Δεκέμβριο 2006 να παγώσουν οι διαπραγματεύσεις για οκτώ κεφάλαια και να μην κλείσουν προσωρινά οι διαπραγματεύσεις για κανένα κεφάλαιο, μέχρις ότου η Τουρκία εκπληρώσει την υποχρέωσή της. Μέχρι σήμερα, δεν έχει επέλθει κάποια εξέλιξη προς αυτό το ζήτημα και η Τουρκία δεν προτίθεται να επεκτείνει την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου στην Κύπρο. Μετά από μία περίοδο σχετικής στασιμότητας, τον Μάιο του 2012, η Επιτροπή δρομολόγησε μια «θετική ατζέντα» με την Τουρκία με σκοπό την αναθέρμανση των διμερών τους σχέσεων. Έτσι, άρχισαν να ανοίγουν νέα διαπραγματευτικά κεφάλαια με αποτέλεσμα μέχρι σήμερα να έχουν ανοίξει προς διαπραγμάτευση δεκαέξι κεφάλαια εκ των οποίων έχει κλείσει προσωρινά ένα. Ωστόσο, η ενταξιακή διαδικασία δεν κατέστη δυνατό να μπει σε μια σταθερή τροχιά καθώς τόσο η άρνηση της Τουρκίας να διευθετήσει ζητήματα όπως το Κυπριακό, την εφαρμογή του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου σε όλα τα κράτη μέλη

και την τήρηση των σχέσεων καλής γειτονίας όσο και η σταδιακή οπισθοδρόμηση σε ζητήματα κράτους δικαίου, δημιουργούσαν εμπόδια.

Ο πόλεμος στη Συρία και το ξέσπασμα της προσφυγικής κρίσης, έφεραν πιο κοντά ΕΕ-Τουρκία. Τον Οκτώβριο του 2015 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθετεί στα Συμπεράσματά του, αφενός την επανενεργοποίηση της ενταξιακής διαδικασίας με κύριο μέλημα την αναβάθμιση της διαδικασίας απελευθέρωσης του καθεστώτος θεωρήσεων που είχε ξεκινήσει το 2013 και το άνοιγμα νέων κεφαλαίων και αφετέρου ένα Σχέδιο Δράσης μεταξύ των δύο μερών με στόχο την εντατική συνεργασία ώστε να αναχαιτισθεί η ροή παράνομων μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και από πλευράς της τελευταίας τη χρηματοδότηση και παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας τόσο προς την Τουρκία και το εσωτερικό της Συρίας, όσο και προς τις γύρω πληγείσες χώρες, δηλαδή τον Λίβανο, την Ιορδανία και το Ιράκ. Σε συνέχεια της σύζευξης αυτής, το Νοέμβριο του 2015, πραγματοποιήθηκε Σύνοδος Κορυφής μεταξύ ΕΕ Τουρκίας, κατά την οποία ετέθη ως προτεραιότητα της συνεργασίας τους, η αντιμετώπιση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Ως επιστέγασμα και επιβεβαίωση της δέσμευσή τους να εφαρμόσουν το κοινό σχέδιο δράσης για το μεταναστευτικό και να εμβαθύνουν την ενταξιακή διαδικασία, Ευρωπαϊκή Ένωση και Τουρκία υιοθέτησαν τον Μαρτίου 2016 Κοινή Δήλωση.¹

Στη Δήλωση, μεταξύ άλλων αναφέρθηκαν:

Η Τουρκία και η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για την εφαρμογή του κοινού τους σχεδίου δράσης που ενεργοποιήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2015. Παρατηρήθηκε ότι έχει σημειωθεί ήδη αρκετή πρόοδος, ιδίως με το άνοιγμα της αγοράς εργασίας της Τουρκίας στους Σύρους υπό καθεστώς προσωρινής προστασίας, την εκ νέου θέσπιση της υποχρέωσης θεώρησης για τους Σύρους και άλλες εθνικότητες, την αναβάθμιση των προσπαθειών της τουρκικής ακτοφυλακής και αστυνομίας σε θέματα ασφάλειας και την ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρχίσει την εκταμίευση τριών (3) δισεκατομμυρίων ευρώ για την διευκόλυνση των προσφύγων στην Τουρκία σε συγκεκριμένα σχέδια, έχουν προχωρήσει οι εργασίες για την ελευθέρωση των θεωρήσεων και, τέλος, στο πλαίσιο των ενταξιακών συνομιλιών, μεταξύ άλλων με το άνοιγμα του Κεφαλαίου 17 τον περασμένο Δεκέμβριο. Στις 7 Μαρτίου

2016 η Τουρκία συμφώνησε να δεχθεί την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που δεν χρήζουν διεθνούς προστασίας και μεταβαίνουν από την Τουρκία στην Ελλάδα και να κάνει δεκτούς στο έδαφός της όλους τους παράτυπους μετανάστες που συλλαμβάνονται σε τουρκικά ύδατα. Η Τουρκία και η Ευρωπαϊκή Ένωση συμφώνησαν επίσης να αναβαθμίσουν τα μέτρα κατά των διακινητών μεταναστών. Παράλληλα, εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για την ανάληψη δραστηριότητας από το ΝΑΤΟ στο Αιγαίο. Ταυτοχρόνως η Τουρκία και η ΕΕ αναγνώρισαν ότι απαιτούνται περαιτέρω ταχείες και αποφασιστικές προσπάθειες.

Προκειμένου να εξαρθρωθεί το επιχειρηματικό μοντέλο των διακινητών και για να εξασφαλισθεί στους μετανάστες μια εναλλακτική λύση ώστε να μη θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τους, η ΕΕ και η Τουρκία αποφάσισαν να δώσουν τέλος στην παράτυπη μετανάστευση από την Τουρκία προς την ΕΕ. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, συμφώνησαν ως προς τα εξής πρόσθετα σημεία δράσης:

- Όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα θα επιστρέφονται σε αυτήν. Αυτό θα πραγματοποιηθεί σε πλήρη συμφωνία με το ενωσιακό και διεθνές δίκαιο, άρα με αποκλεισμό κάθε είδους ομαδικών απελάσεων. Όλοι οι μετανάστες θα προστατεύονται σύμφωνα με τα σχετικά διεθνή πρότυπα και τηρουμένης της αρχής της μη επαναπροώθησης. Θα πρόκειται για προσωρινό και έκτακτο μέτρο που είναι απαραίτητο προκειμένου να σταματήσει ο ανθρωπίνος πόνος και να αποκατασταθεί η δημόσια τάξη. Οι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά θα καταγράφονται αρμοδίως και τυχόν αιτήσεις ασύλου θα διεκπεραιώνονται ατομικά από τις ελληνικές αρχές δυνάμει της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, σε συνεργασία με την Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Οι μετανάστες που δεν αιτούνται άσυλο ή η αίτηση των οποίων κρίνεται αβάσιμη ή απαράδεκτη βάσει της ως άνω οδηγίας θα επιστρέφονται στην Τουρκία. Η Τουρκία και η Ελλάδα, με τη συνδρομή των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ, θα λάβουν τα αναγκαία μέτρα και θα συνάπτουν εφόσον απαιτείται διμερείς διακανονισμούς, περιλαμβανομένης και της παρουσίας τούρκων αξιωματούχων στα ελληνικά νησιά και ελλήνων αξιωματούχων στην Τουρκία

¹ Κωνσταντίνα Μελετιάδου, Η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ, Expressis Verbis Law Journal, σελ 55-61

από τις 20 Μαρτίου 2016, για να εξασφαλίζεται η επικοινωνία και ως εκ τούτου να διευκολύνεται η απρόσκοπτη εφαρμογή των εν λόγω διακανονισμών. Η ΕΕ θα καλύψει τις δαπάνες των επιχειρήσεων επιστροφής παράτυπων μεταναστών.

- Για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών κριτηρίων του ΟΗΕ. Θα συσταθεί μηχανισμός, με τη συνδρομή της Επιτροπής, των οργανισμών της ΕΕ και άλλων κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης και της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, ο οποίος θα διασφαλίζει ότι η αρχή αυτή θα εφαρμόζεται από την ίδια ημέρα από την οποία αρχίζουν οι επιστροφές. Θα δοθεί προτεραιότητα στους μετανάστες που δεν έχουν προηγουμένως εισέλθει ή επιχειρήσει να εισέλθουν παράτυπως στην ΕΕ. Από την πλευρά της ΕΕ, η επανεγκατάσταση στο πλαίσιο του μηχανισμού αυτού θα υλοποιηθεί, κατ' αρχήν, με τήρηση των δεσμεύσεων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των συμπερασμάτων των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου στις 20 Ιουλίου 2015, σύμφωνα με τις οποίες παραμένουν 18.000

θέσεις επανεγκατάστασης. Οι τυχόν περαιτέρω ανάγκες επανεγκατάστασης θα υλοποιούνται μέσω παρόμοιου εθελοντικού διακανονισμού με ανώτατο όριο 54.000 πρόσθετων ατόμων. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου επικρότησαν την πρόθεση της Επιτροπής να προτείνει τροποποίηση στην απόφαση περί μετεγκατάστασης της 22ας Σεπτεμβρίου 2015, ώστε τυχόν δεσμεύσεις μετεγκατάστασης που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του εν λόγω διακανονισμού να συμψηφίζονται με μη διατεθείσες θέσεις δυνάμει της απόφασης. Εφόσον οι διακανονισμοί αυτοί δεν επιτύχουν τον στόχο του τερματισμού της παράτυπης μετανάστευσης και ο αριθμός των επιστροφών πλησιάζει τους αριθμούς που προβλέπονται ανωτέρω, ο μηχανισμός αυτός θα επανεξεταστεί. Εφόσον ο αριθμός των επιστροφών υπερβεί τους αριθμούς που προβλέπονται ανωτέρω, ο μηχανισμός αυτός θα καταργηθεί.

- Η Τουρκία θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα με σκοπό να αποτρέψει το άνοιγμα νέων θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ και θα συνεργασθεί εν προκειμένω με τις γειτονικές χώρες καθώς και με την ΕΕ.
- Όταν τείνουν να σταματήσουν οι παράτυπες

διελεύσεις μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ ή τουλάχιστον μειωθούν σε σημαντικό βαθμό και κατά σταθερό τρόπο, θα ενεργοποιηθεί το εθελοντικό πρόγραμμα εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα συνεισφέρουν στο πρόγραμμα εθελοντικά.

- Η εφαρμογή του χάρτη πορείας για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων θα επισπευστεί σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη προκειμένου να αρθούν οι υποχρεώσεις θέρωσης για τους τούρκους πολίτες το αργότερο έως τα τέλη Ιουνίου του 2016, με την προϋπόθεση ότι θα έχουν εκπληρωθεί όλα τα κριτήρια. Προς τούτο, η Τουρκία θα προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για να ανταποκριθεί στις εναπομένουσες απαιτήσεις ούτως ώστε να μπορέσει η Επιτροπή, μετά την απαιτούμενη αξιολόγηση της συμμόρφωσης προς τα κριτήρια, να υποβάλει κατάλληλη πρόταση έως τα τέλη Απριλίου, βάσει της οποίας θα λάβουν τελική απόφαση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.
- Η ΕΕ, σε στενή συνεργασία με την Τουρκία, θα επισπεύσει περαιτέρω την εκταμίευση των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ που είχαν αρχικά εγκριθεί στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία και θα εξασφαλίσει την χρηματοδότηση περαιτέρω έργων για τα πρόσωπα που τελούν υπό προσωρινή προστασία και έχουν εντοπισθεί με ταχεία συμβολή της Τουρκίας πριν από το τέλος του Μαρτίου. Ένας πρώτος κατάλογος συγκεκριμένων σχεδίων για τους πρόσφυγες, ιδίως στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, των υποδομών, της διατροφής και άλλων εξόδων διαβίωσης, που μπορούν να χρηματοδοτηθούν ταχέως από τη διευκόλυνση, θα καταρτισθεί από κοινού, εντός μίας εβδομάδας. Όταν θα έχουν σχεδόν εξαντληθεί οι πόροι αυτοί και υπό την προϋπόθεση ότι οι ανωτέρω δεσμεύσεις έχουν εκπληρωθεί, η ΕΕ θα κινητοποιήσει συμπληρωματική χρηματοδότηση της διευκόλυνσης ύψους 3 δισεκατομμυρίων ευρώ μέχρι το τέλος του 2018.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για την εκ νέου ενεργοποίηση της ενταξιακής διαδικασίας όπως ορίζεται στην κοινή τους δήλωση της 29ης Νοεμβρίου 2015. Εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για το άνοιγμα του Κεφαλαίου 17 στις 14 Δεκεμβρίου 2015 και αποφάσισαν ως επόμενο βήμα να ανοίξουν το κεφάλαιο 33

κατά τη διάρκεια της ολλανδικής Προεδρίας. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για το άνοιγμα άλλων κεφαλαίων θα συνεχιστούν με ταχύτερο ρυθμό, χωρίς να επηρεάζονται οι θέσεις των κρατών μελών σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες.

- Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα συνεργασθούν με την Τουρκία σε κάθε κοινή προσπάθεια βελτίωσης των ανθρωπιστικών συνθηκών στο εσωτερικό της Συρίας, ιδίως σε ορισμένες περιοχές κοντά στα τουρκικά σύνορα, η οποία θα δίνει τη δυνατότητα στον τοπικό πληθυσμό και τους πρόσφυγες να ζήσουν σε ασφαλέστερες περιοχές.²

Σήμερα, η κατάσταση παραμένει δύσκολη και γεννά προβληματισμούς. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε, ένα μη δεσμευτικό ψήφισμα σύμφωνα με το οποίο εκδηλώνει την επιθυμία του για την αναστολή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία. Τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη για την έκδοση του εν λόγω ψηφίσματος ήταν οι επιδόσεις της Τουρκίας όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, το κράτος δικαίου, την ελευθερία των ΜΜΕ και τη μάχη εναντίον της διαφθοράς, καθώς και για την «παντοδυναμία» του προεδρικού αξιώματος. Οι ευρωβουλευτές ζητούν από το Συμβούλιο και την Επιτροπή να αναστείλουν τις ενταξιακές συνομιλίες με την Τουρκία ενώ ο εκσυγχρονισμός της Τελωνιακής Ένωσης ΕΕ-Τουρκίας του 1995 θα πρέπει να παραμείνει ανοιχτός και θα πρέπει να διατεθούν πόροι για τη στήριξη της κοινωνίας των πολιτών της Τουρκίας.

Στο ψήφισμα που υιοθετήθηκε με 370 ψήφους υπέρ, 109 κατά και 143 αποχές, οι ευρωβουλευτές χαίρετσαν την περσινή απόφαση της Τουρκίας να άρει την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που επιβλήθηκε μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος το 2016. Ωστόσο, εξέφρασαν, τη λύπη τους που πολλές από τις εξουσίες που παραχωρήθηκαν στον Πρόεδρο και την εκτελεστική εξουσία μετά την απόπειρα πραξικοπήματος διατηρούνται σε ισχύ, και συνεχίζουν να περιορίζουν ελευθερίες και τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Ανησυχούν επίσης βαθιά για τη συρρίκνωση του περιθωρίου δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην Τουρκία, καθώς μεγάλος αριθμός ακτιβιστών, δημοσιογράφων και υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκονται στη φυλακή. Παράλληλα, η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το νέο σύνταγμα της Τουρκίας, συνέτειναν στην πρόταση οι

² <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

τρέχουσες ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Τουρκία να ανασταλούν επίσημα.

Επιπλέον, παρά τη σοβαρότητα της κατάστασης, οι ευρωβουλευτές εξέφρασαν την πρόθεσή τους να στηρίζουν τους τούρκους πολίτες και να παραμείνουν προσηλωμένοι στο δημοκρατικό και πολιτικό διάλογο. Ευρωπαϊκά κονδύλια θα πρέπει να διατεθούν (όχι μέσω της Άγκυρας, αλλά απευθείας στην τουρκική κοινωνία των πολιτών) για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τους φοιτητές και τους δημοσιογράφους για την προώθηση και προστασία των δημοκρατικών αξιών και αρχών.

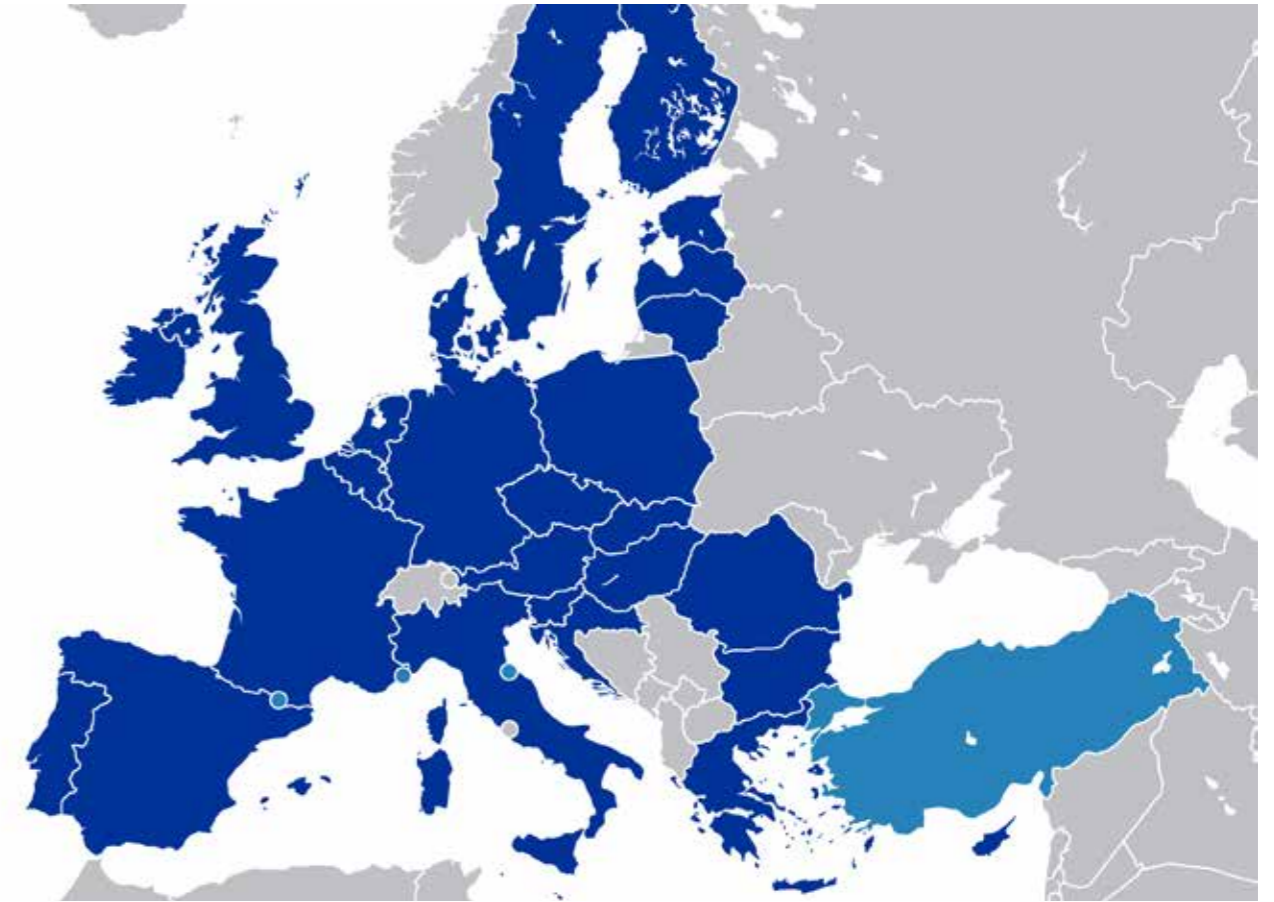
Οι ευρωβουλευτές διατείνονται ότι για να παραμείνει η Τουρκία οικονομικά προσδεσμένη στην ΕΕ, πρέπει να παραμείνει μια πόρτα ανοικτή για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης του 1995 μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας, ώστε να συμπεριληφθούν οι σχετικοί τομείς όπως η γεωργία, οι υπηρεσίες και οι δημόσιες συμβάσεις, συνοδευόμενη από συγκεκριμένες βελτιώσεις στη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και το κράτος δικαίου.

Επιπροσθέτως, οι ευρωβουλευτές παροτρύνουν την Τουρκία να συμμορφωθεί πλήρως με τα 72 κριτήρια που προσδιορίζονται στον χάρτη πορείας για την

ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων, προς όφελος των φοιτητών, των ακαδημαϊκών, των εκπροσώπων των επιχειρήσεων και των ανθρώπων που έχουν οικογενειακούς δεσμούς στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Όσον αφορά τις σχέσεις της Τουρκίας με τους γείτονές της, το ΕΚ καλεί την Τουρκία να εντείνει τις προσπάθειες για επίλυση όλων των διαφορών στη βάση του διεθνούς δικαίου και στο πλαίσιο της καλής γειτονίας, καταδικάζοντας τις παραβιάσεις του εναέριου χώρου και των θαλάσσιων υδάτων της Ελλάδας και τονίζοντας την ανάγκη άρσης του *casus belli*. Ειδική μνεία γίνεται και στην Αγία Σοφία, με τους ευρωβουλευτές να αντιτίθενται σε κάθε ακραία άποψη που προωθεί την αλλοίωση της φυσιογνωμίας της ως ιστορικο-θρησκευτικού μνημείου, καθώς και στη μετατροπή της σε τζαμί.

Επιπλέον, οι ευρωβουλευτές επαναλαμβάνουν τη θέση του ΕΚ για μια δίκαιη, συνολική και βιώσιμη διευθέτηση του ζητήματος της Κύπρου με βάση μια δικαιοδική, διζωνική ομοσπονδία, με ενιαία διεθνή νομική προσωπικότητα, ενιαία κυριαρχία και ενιαία ιθαγένεια και με πολιτική ισότητα μεταξύ των δύο κοινοτήτων, όπως ορίζεται στις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και το κεκτημένο της ΕΕ και με βάση το σεβασμό των αρχών στις οποίες εδράζεται η Ένωση. Ζητούν δε από την ΕΕ και

τα κράτη μέλη να διαδραματίσουν πιο ενεργό ρόλο για την επιτυχημένη ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων.

Στο ψήφισμα καλείται επίσης η Τουρκία να αρχίσει να αποσύρει τα στρατεύματά της από την Κύπρο, να μεταβιβάσει την περικλειστή περιοχή της Αμμόχωστου στον ΟΗΕ, και να απόσχει από ενέργειες σχετικές με τους παράνομους εποικισμούς. Αναγνωρίζεται δε το δικαίωμα της Κύπρου να συνάψει διμερείς συμφωνίες για την ΑΟΖ και καλείται η Τουρκία να σεβαστεί πλήρως τα κυριαρχικά δικαιώματα όλων των κρατών μελών, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων που αφορούν την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων. Τέλος, η τουρκική κυβέρνηση καλείται να συνεργαστεί, ή τουλάχιστον να διαβουλευτεί με την Ελλάδα και την Κύπρο, για οιαδήποτε μελλοντική εξέλιξη για το πυρηνικό εργοστάσιο του Akkuyu.

Τέλος, όσον αφορά τον πόλεμο στη Συρία, το ψήφισμα υπενθυμίζει το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η Τουρκία στην αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης και τις προσπάθειες της κυβέρνησης για την παροχή προσωρινής αρωγής στους πρόσφυγες. Το ΕΚ είναι της άποψης ότι η κυβέρνηση και ο πληθυσμός της χώρας τήρησαν ιδιαίτερα φιλόξενη στάση προσφέροντας καταφύγιο σε περισσότερους από 3,5 εκατομμύρια Σύρους πρόσφυγες, ταυτόχρονα όμως παροτρύνει την

Τουρκία να τηρεί την αρχή της μη επαναπροώθησης. Τα κράτη μέλη από την άλλη θα πρέπει να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους για μια επανεγκατάσταση μεγάλης κλίμακας.

Η εισηγήτρια Kati Piri (Σοσιαλιστές, Ολλανδία) είπε σχετικά: «Αν η ΕΕ παίρνει τις ίδιες τις αξίες της στα σοβαρά, δεν μπορεί να υπάρξει άλλη κατάληξη από την επίσημη αναστολή των συνομιλιών για την ένταξη στην ΕΕ. Οι επανειλημμένες εκκλήσεις μας για το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων έχουν αγνοηθεί πλήρως από την Άγκυρα. Εκτός από τις βαριές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αποδόμηση του κράτους δικαίου και το γεγονός ότι η Τουρκία έχει την παγκόσμια αρνητική πρωτιά για τον αριθμό φυλακισμένων δημοσιογράφων, το πρόσφατα αναθεωρημένο σύνταγμά της εδραιώνει τον απολυταρχισμό του Erdoğan. Καταλαβαίνω ότι μια παύση των συνομιλιών δε θα είναι θετική εξέλιξη για τους δημοκράτες της Τουρκίας. Για αυτό το λόγο, οι ηγέτες της ΕΕ πρέπει να χρησιμοποιήσουν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους για να ασκήσουν μεγαλύτερη πίεση στην κυβέρνηση της Τουρκίας. Το Κοινοβούλιο, ως εκ τούτου, ζητά να διατεθούν εξειδικευμένοι πόροι για τη στήριξη της κοινωνίας των πολιτών, των δημοσιογράφων και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία.

Επιπροσθέτως, ο εκσυγχρονισμός της τελωνειακής ένωσης θα πρέπει να πραγματοποιηθεί σε συνάρτηση με ξεκάθαρες βελτιώσεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ περισσότερη προσπάθεια πρέπει να καταβληθεί για τα προγράμματα ανταλλαγής και διαπροσωπικών επαφών».³

Τόσο η προϊστορία των ευρω-τουρκικών σχέσεων όσο και οι εξελίξεις της τελευταίας περιόδου στη Μεσόγειο ενισχύουν τη συζήτηση για το κατά πόσο μπορεί να αποτελέσει η Τουρκία πλήρες μέλος της ΕΕ.

Η κατάσταση στο εσωτερικό της Τουρκίας ιδίως στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών απαιτεί μακρόχρονες και επίπονες προσπάθειες ώστε να προσεγγίσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Η Τουρκία κηρύχθηκε σε κατάσταση «έκτακτης ανάγκης», αμέσως μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου του 2016. Ακολούθησε, μια εκτεταμένη εκκαθάριση της τουρκικής δημόσιας διοίκησης η οποία περιελάμβανε πάνω από 45.000 στρατιωτικούς αξιωματούς, αστυνομικούς, δικαστές, διοικητές και δημοσίους υπαλλήλους οι οποίοι συνελήφθησαν ή παύθηκαν, συμπεριλαμβανομένων 2.700 δικαστών, 15.000 καθηγητών όπως και κάθε πανεπιστημιακός κοσμήτορας της χώρας ενώ 163 στρατηγοί και ναύαρχοι τέθηκαν υπό κράτηση.⁴

Διερευνήθηκαν επίσης, λογαριασμοί μέσω κοινωνικής δικτύωσης (facebook, twitter κτλ) και έγιναν δικαστικές ενέργειες εναντίον χρηστών των ίδιων μέσων. Έκλεισε πλήθος ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων και περισσότεροι από 100 δημοσιογράφοι οδηγήθηκαν στην τουρκική δικαιοσύνη ή και φυλακίστηκαν.

Την ίδια στιγμή φαίνεται να αποτελεί στρατηγική επιλογή της χώρας η αναγνώριση της ως η βασικότερη δύναμη στη λεκάνη της Μεσογείου, η οποία κινείται αυθαίρετα και αυτόνομα, δημιουργώντας αντιπαραθέσεις με πλήθος κρατών-μελών. Η αδυναμία, εκούσια ή ακούσια, της Τουρκίας να αποδεχτεί το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και τους κανόνες συλλογικής δράσης έχει ως αποτέλεσμα την διαρκή απομάκρυνση της από το δρόμο της ένταξης.

Συνοπλοποιώντας τις αμφιβολίες πολλών κρατών-μελών και το γεγονός ότι υπάρχουν κράτη-μέλη κάθετα αντίθετα στην προοπτική της ένταξης, γίνεται σαφές ότι πρέπει να αναζητηθεί ένα εναλλακτικό μοντέλο συνεργασίας.

Ενδεικτικό του κλίματος είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε σε δραστική περικοπή των κονδυλίων που περιλαμβάνονται στην προενταξιακή βοήθεια της Τουρκίας, ως «απάντηση» για τις ενέργειες της Άγκυρας σε σχέση με τις γεωτρήσεις στη Μεσόγειο και για την εισβολή στη Συρία.

Σύμφωνα με πληροφορίες που δημοσιεύτηκαν στο γερμανικό τύπο, με επιστολή του προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας Γιοζέπ Μπορέλ αναφέρει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε νέα περικοπή των εν λόγω κονδυλίων, με αποτέλεσμα για το 2020 να έχει πλέον διαγραφεί το 75% του αρχικά προβλεπόμενου ποσού. Με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Τουρκία θα λάβει κατά το τρέχον έτος μόνο 168 εκατομμύρια ευρώ από το πρόγραμμα «IPA», με το οποίο στηρίζεται η διαδικασία ένταξης στην Ε.Ε. Από αυτά, τα 150 εκατομμύρια προορίζονται για μεταρρυθμίσεις σε θέματα δημοκρατίας και κράτους δικαίου και τα 18 εκατομμύρια για την χρηματοδότηση προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης. Όπως διευκρινίζεται στην ίδια επιστολή, οι περικοπές δεν αφορούν τα κονδύλια που προβλέπονται από τη συμφωνία με Ε.Ε. - Τουρκίας για το προσφυγικό.

Η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ είναι βέβαιο ότι θα επέφερε σημαντικότερες αλλαγές στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα στον οικονομικό και τον κοινωνικό τομέα. Η εναρμόνιση θα απαιτούσε χρόνο και κονδύλια, με αμφίβολο το τελικό αποτέλεσμα.

Σε μια εποχή όπου η δομή και η αποτελεσματικότητα της ΕΕ αμφισβητείται ακόμα και από χώρες με ξεκάθαρη ευρωπαϊκή φυσιογνωμία, η διεύρυνση προς ανατολάς παραμένει προκληση ιστορικών διαστάσεων.

Πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο μιας ειδικής σχέσης με ενισχυμένη συνεργασία σε μια σειρά τομέων κυρίως στην οικονομία. Θέτοντας, παράλληλα,

ισχυρές δικλείδες ασφαλείας στην ελεύθερη διακίνηση εργαζομένων, τις γεωργικές επιδοτήσεις κ.α.

Η επιλογή αυτή μπορεί να καταστεί ευκολότερα αποδεκτή από τα κράτη-μέλη και να λειτουργήσει προληπτικά καθώς κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει αφενός ότι οι διαπραγματεύσεις μπορεί να «κολλήσουν» σε οποιοδήποτε κεφάλαιο και αφετέρου στην αλλαγή στάσης της τουρκικής πλευράς. Σημειωτέον, ότι παραμένει ενεργό και το ζήτημα των σχέσεων ανάμεσα στην Τουρκία και την Κυπριακή Δημοκρατία, χώρα μέλος της ΕΕ.

Κατά συνέπεια, η Τουρκία ως μια χώρα με ειδικό βάρος και σημαντική γεωστρατηγική θέση μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα για το μέλλον της διεύρυνσης και των σχέσεων της ΕΕ με τους γείτονες της.

Στην οικονομία και στο εμπόριο δεν υπάρχουν σύνορα. Οι σχέσεις δημιουργούνται και εξελίσσονται χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς. Η εφαρμογή, όμως, κοινών πολιτικών και η χρήση κοινού νομίσματος επιβάλλουν όρια. Όρια ελέγχου και εφαρμογής.

3 <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20190307IPR30746/to-ek-epithumei-tin-anastoli-ton-entaxiakon-diapragmateuseon-tis-tourkias>

4 https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CF%8C%CF%80%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1_%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1

ΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ «ΜΗΤΡΑ» ΝΕΩΝ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ

Ο διασυνδεδετήριος αγωγός Eastern Mediterranean (EastMed) έχει ως στόχο την απευθείας μεταφορά φυσικού αερίου από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Φυσικού Αερίου, μέσω της Ελλάδας. Η αρχική δυναμικότητα του αγωγού είναι 10 δισ. κυβ. μέτρα φυσικού αερίου ετησίως. Ο αγωγός EastMed ακολουθεί υποθαλάσσια όδευση προς την Κύπρο, στη συνέχεια προς τις ακτές της Κρήτης και ακολούθως, μέσω της Πελοποννήσου και της Δυτικής Ελλάδας ως τις ακτές της Θεσπρωτίας και την Ιταλία.

Το διασυνοριακό αυτό έργο είναι ενταγμένο από το 2013 στον Κατάλογο των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (Projects of Common Interest – PCIs) της ΕΕ, βάσει του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 347/2013.

Το 2015, ξεκίνησε η συγχρηματοδότηση από την ΕΕ των προ της Μελέτης Εφαρμογής (Pre-Feed Studies) μελετών του έργου. Το σύνολο των μελετών που εκπονήθηκαν και ολοκληρώθηκαν τον Μάρτιο του 2018 επιβεβαιώνουν την τεχνική εφικτότητα, την οικονομική βιωσιμότητα και την εμπορική ανταγωνιστικότητα του Έργου. Επίσης, επισημαίνουν την προστιθέμενη αξία του αγωγού EastMed, αλλά και τον συμπληρωματικό του χαρακτήρα, στο πλαίσιο των προοπτικών εξαγωγής του φυσικού αερίου της Νοτιοανατολικής Μεσογείου για την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης.

Στις 25 Ιανουαρίου 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη συγχρηματοδότηση με το ποσό των 34.500.000 € των κυρίων εναπομεινάντων σταδίων της ανάπτυξης και ωρίμανσης του έργου (φάση Μελέτης Εφαρμογής - Front End Engineering Design – FEED). Το ποσό καλύπτει κατά ποσοστό 50% το κόστος για την εκπόνηση των περιβαλλοντικών μελετών, της Μελέτης Εφαρμογής (FEED) καθώς και τη διενέργεια της Λεπτομερούς Υποθαλάσσιας Έρευνας (Detailed Marine Survey

– DMS). Η σύμβαση επιχορήγησης (Grant Agreement) ύψους € 34.5 εκ. από τους πόρους του προγράμματος Connecting Europe Facility υπεγράφη τον Ιούνιο 2018.

Η ανάπτυξη του αγωγού EastMed, πέραν της ΕΕ, χαίρει εξαρχής της ενεργούς στήριξης των Κυβερνήσεων των κρατών από τα οποία θα διέρχεται. Στο πλαίσιο αυτό, στα τέλη του 2018 ολοκληρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της Κύπρου, της Ελλάδας, του Ισραήλ και της Ιταλίας για τη σύναψη Διακυβερνητικής Συμφωνίας (IGA) για την υποστήριξη της υλοποίησης του έργου.⁵

Στις 16 Ιανουαρίου 2020 στο Κάιρο δημιουργήθηκε ένας νέος οργανισμός με τη συμμετοχή επτά χωρών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Το East Med Gas Forum μετεξελίσσεται σε μόνιμο οργανισμό, με τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ενθάρρυνση των ΗΠΑ και της Γαλλίας. Οι χώρες που συμμετέχουν είναι η Αίγυπτος (το Κάιρο θα αποτελεί έδρα του Οργανισμού), η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Ιταλία, η Ιορδανία και η Παλαιστινιακή Αρχή.

Νωρίτερα στις 2 Ιανουαρίου 2020 είχε υπογραφεί στην Αθήνα η Διακυβερνητική Συμφωνία για τον αγωγό, μεταξύ της Ελλάδας, της Κυπριακής Δημοκρατίας και του Ισραήλ, παρουσία των πρωθυπουργών της Ελλάδας και του Ισραήλ και του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, από τους υπουργούς Ενέργειας των τριών χωρών.

Σύμφωνα με τα τεχνικά χαρακτηριστικά του EastMed, ο αγωγός θα έχει μήκος 1.872 χλμ. εκ των οποίων 1.335 χλμ. υποθαλάσσιο τμήμα και 537 χλμ. χερσαίο. Η Αρχική Δυναμικότητα είναι 10 ΔΚΜ φυσικού αερίου ετησίως, με δυνατότητα επέκταση Δυναμικότητας έως 20 ΔΚΜ φυσικού αερίου ετησίως. Το έργο υπολογίζεται ότι για την αρχική του δυναμικότητα θα στοιχίσει 5,2 δισ. Ευρώ.

⁵ <https://www.depa.gr/diethnis-ypodomes/>

Σε τεχνικό επίπεδο, η μελέτη Intec / C&M αναλύει το έργο σε 11 επιμέρους τμήματα:

- Υποθαλάσσιος αγωγός από Μονάδα Πλωτής Αποθήκευσης και Εκφόρτωσης στη λεκάνη της Λεβαντίνης σε θαλάσσιο βάθος περίπου 1.800m νερού προς τη βιομηχανική περιοχή του Βασιλικού στην Κύπρο
- Συμπιεστής και μετρητικός σταθμός στην Κύπρο.
- Υποθαλάσσιος αγωγός από την Κύπρο προς την ανατολική Κρήτη (Αθερινόλακκος, στην περιοχή όπου βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της ΔΕΗ). Ο αγωγός έχει μήκος 734 χλμ. και διέρχεται από μέγιστα θαλάσσια βάθη έως 2.960 μέτρα στην περιοχή νοτιοανατολικά της Κρήτης.
- Συμπιεστής και μετρητικός σταθμός στην Ανατολική Κρήτη. Ο σχεδιασμός του σταθμού επιτρέπει την περαιτέρω παροχή φυσικού αερίου από την Κρήτη (6 δισ. κυβικά μέτρα/ έτος) που μπορεί να είναι διαθέσιμο στο μέλλον.
- Υποθαλάσσιος αγωγός από την Κρήτη προς τη Νότια Πελοπόννησο (περιοχή Αγίου Φωκά), μήκους 422 χιλιομέτρων. Τα μέγιστα βάθη νερού στην περιοχή είναι 1.370 μέτρα.
- Χερσαίος αγωγός από τη Νότια Πελοπόννησο έως τον νομό Αχαΐας. Ο αγωγός διασχίζει την Πελοπόννησο από τη νοτιοανατολική προς τη βορειοδυτική κατεύθυνση σε μήκος περίπου

290 χλμ. και καταλήγει στην περιοχή της Λακκόπετρας.

- Υποθαλάσσιος αγωγός που διασχίζει τον Κόλπο της Πάτρας, μήκους 18 χλμ. σε θαλάσσια βάθη έως 110 μ.
- Χερσαίος αγωγός μήκους περίπου 245 χλμ. από την περιοχή Ακαρνανίας προς τον συμπιεστή και τον μετρητικό σταθμό στη Θεσπρωτία (περιοχή Φλωροβούνι).
- Σταθμός συμπίεσης στο Ευηνοχώρι.
- Κέντρο εποπτείας / διαχείρισης του αγωγού στην Πελοπόννησο.
- Σύστημα τηλεπικοινωνιών και τηλε - ελέγχου.

Το φυσικό αέριο αναλογεί στο ένα τέταρτο της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, πάνω από τις μισά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα Βαλκάνια είχαν επηρεαστεί από τη διακοπή παροχής φυσικού αερίου από τη Ρωσία, που είναι υπεύθυνη για την παροχή περίπου του 40% των ευρωπαϊκών εισαγωγών. Άλλες χώρες που προμηθεύουν την Ευρώπη με φυσικό αέριο είναι η Νορβηγία και η Αλγερία.

Η κρίση λόγω της διακοπής παροχής του φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς την Ουκρανία κράτησε ως ομήρους τα ευρωπαϊκά κράτη που λάμβαναν φυσικό αέριο μέσω της Ουκρανίας.

Μέχρι τη λεγόμενη «πορτοκαλί επανάσταση» του 2004, η Ουκρανία επωφελείτο από την προτιμησιακή τιμή των 50 δολαρίων ανά 1000 κυβικά μέτρα. Την 1η Ιανουαρίου 2009 όμως η ρωσική εταιρία φυσικού αερίου «Gazprom» διέκοψε την παροχή προς την Ουκρανία αφότου οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο χωρών για την τιμή απέτυχαν.

Σύμφωνα με την Gazprom, η Ουκρανία είχε λάβει φυσικό αέριο στην τιμή των 179,5 δολαρίων ανά 1000 κυβικά μέτρα το 2008 και απέρριψε το 2009 την προσφορά της Ρωσίας να πληρώσει 250 δολάρια ανά 1000 κυβικά μέτρα -τη στιγμή που η μέση τιμή αγοράς εκείνη τη στιγμή ήταν πάνω από 400 δολάρια.

Έτσι, τον Ιανουάριο του 2009, η παροχή φυσικού αερίου μέσω της Ουκρανίας σταμάτησε, καθώς η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι ήταν άσκοπο να παρέχεται στην Ουκρανία φυσικό αέριο για τη δική της κατανάλωση (για την οποία δεν υπήρχε συμφωνημένη τιμή).

Η ευημερία και η ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξαρτώνται από τον αδιάτακτο εφοδιασμό με άφθονη ενέργεια. Το γεγονός ότι οι πολίτες στα περισσότερα κράτη μέλη δεν χρειάστηκε να βιώσουν μακροχρόνια διαταραχή του ενεργειακού εφοδιασμού μετά τις πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 αποδεικνύει την επιτυχή διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού

από τα κράτη μέλη και την ΕΕ. Για τους περισσότερους πολίτες η ενέργεια είναι διαθέσιμη ανά πάσα στιγμή, παντού και εύκολα. Τούτο έχει σημαντική επιρροή στους παράγοντες που καθορίζουν τις εθνικές αποφάσεις σχετικά με την ενεργειακή πολιτική, αλλά η ασφάλεια του εφοδιασμού δεν συνεκτιμάται με την ίδια βαρύτητα όπως άλλες παράμετροι.

Η προσωρινή διαταραχή του εφοδιασμού με φυσικό αέριο τον χειμώνα του 2006 και του 2009 έπληξε σοβαρά τους πολίτες της ΕΕ σε ορισμένα από τα ανατολικά κράτη μέλη της. Αυτό αποτέλεσε ισχυρό «μήνυμα αφύπνισης», τονίζοντας την ανάγκη κοινής ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής. Έκτοτε, έχουν καταβληθεί πολλές προσπάθειες για να ενισχυθεί η ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ όσον αφορά τον εφοδιασμό με φυσικό αέριο και να περιοριστεί ο αριθμός των κρατών μελών που εξαρτώνται εξ ολοκλήρου από ένα και μοναδικό προμηθευτή. Ωστόσο, παρά την πρόοδο στην ενίσχυση των υποδομών και στη διαφοροποίηση των προμηθευτών, η ΕΕ παραμένει ευάλωτη στις εξωτερικές ενεργειακές κρίσεις. Συνεπώς, η ΕΕ χρειάζεται ρεαλιστική στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια, η οποία, βραχυπρόθεσμα, θα προωθήσει την ανθεκτικότητα στις εν λόγω κρίσεις και διαταραχές του ενεργειακού εφοδιασμού και, μακροπρόθεσμα, θα μειώνει την εξάρτηση από συγκεκριμένα καύσιμα, προμηθευτές και οδεύσεις εφοδιασμού με ενέργεια. ⁶

6 <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20090108STO45594+0+DOC+XML+V0//EL>

Η ΕΕ εισάγει επί του παρόντος το 53% της ενέργειας που καταναλώνει. Η ενεργειακή εξάρτηση αφορά το αργό πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και σε μικρότερο βαθμό τα στερεά καύσιμα καθώς και τα πυρηνικά καύσιμα. Η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού αφορά όλα τα κράτη μέλη, έστω και αν ορισμένα από αυτά είναι πιο ευάλωτα από άλλα. Αυτό ισχύει ειδικότερα για λιγότερο ενσωματωμένες και συνδεδεμένες περιοχές, όπως η Βαλτική και η Ανατολική Ευρώπη. Το πιο πιεστικό ζήτημα ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού είναι η ισχυρή εξάρτηση από έναν μόνο εξωτερικό προμηθευτή. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όσον αφορά το φυσικό αέριο, αλλά και την ηλεκτρική ενέργεια: έξι κράτη μέλη εξαρτώνται από τη Ρωσία ως αποκλειστικό εξωτερικό προμηθευτή του συνόλου των οικείων εισαγωγών φυσικού αερίου, ενώ τρία από αυτά χρησιμοποιούν φυσικό αέριο για να καλύψουν περισσότερο από το ένα τέταρτο του συνόλου των ενεργειακών αναγκών τους. Ο ενεργειακός εφοδιασμός από τη Ρωσία αντιστοιχούσε στο 2013 το 39% των ενωσιακών εισαγωγών φυσικού αερίου και στο 27% της κατανάλωσης αερίου στην ΕΕ. Το 71% της παραγωγής φυσικού αερίου

της Ρωσίας εξήχθη στην Ευρώπη, με το μεγαλύτερο όγκο εξαγωγών προς τη Γερμανία και την Ιταλία. Όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, τη διαχείριση και την εξισορρόπηση του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας τριών κρατών μελών (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία) εξαρτώνται από μία επιχείρηση τρίτης χώρας. Οι εξωτερικές ενεργειακές δαπάνες της ΕΕ υπερβαίνουν το 1 δισ. ευρώ ημερησίως (περίπου 400 δισ. ευρώ το 2013) και καλύπτουν περισσότερο από το ένα πέμπτο των συνολικών εισαγωγών της. Η ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ πρέπει επίσης να εξεταστεί υπό το πρίσμα της παγκοσμίως κλιμακούμενης ζήτησης ενέργειας, η οποία αναμένεται να αυξηθεί κατά 27% έως το 2030, με σημαντικές αλλαγές στον ενεργειακό εφοδιασμό και τις εμπορικές ροές.⁷

Η αναζήτηση, λοιπόν, εναλλακτικών ενεργειακών διαδρομών και η προώθηση λύσεων και συνεργασιών όπως ο αγωγός East-Med, προκάλεσαν την έντονη αντίδραση της Τουρκίας όπως αποτυπώθηκε στην απάντηση του εκπροσώπου του υπουργείου Εξωτερικών, Χαμί Άκσοϊ, σε σχετική ερώτηση:

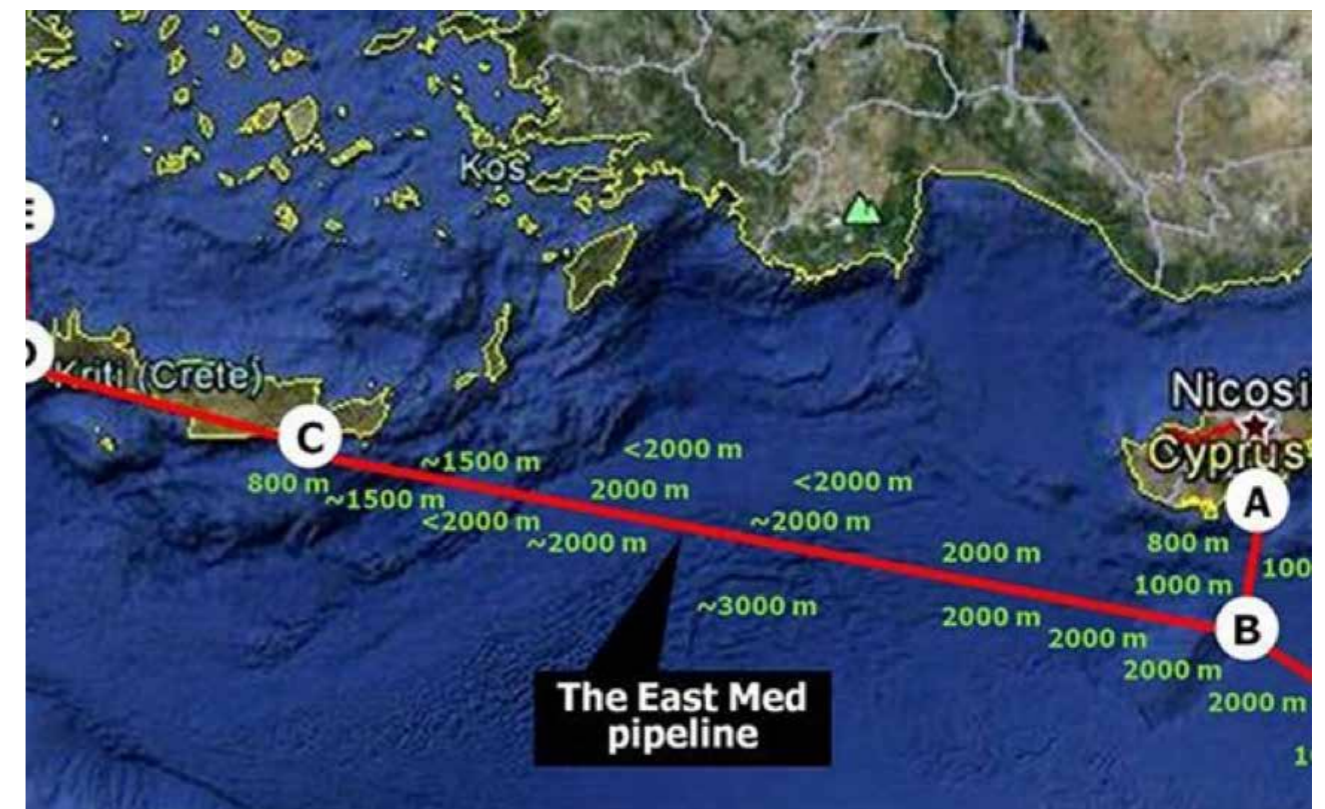
«Η υπογραφή της συμφωνίας σχετικά με το έργο του αγωγού φυσικού αερίου East-Med αποτελεί ένα νέο παράδειγμα των μάταιων βημάτων που αποσκοπούν να αποκλείσουν τη χώρα μας και την Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου από την περιοχή. Δεν θα πετύχει κανένα σχέδιο που αγνοεί την Τουρκία, η οποία έχει την μεγαλύτερη ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο, και τους Τουρκοκύπριους που έχουν ίσα δικαιώματα πάνω στους φυσικούς πόρους του Νησιού της Κύπρου. Επιστούμε για μια ακόμη φορά την προσοχή της διεθνούς κοινότητας σε αυτό το θέμα.

Η πιο οικονομική και ασφαλής διαδρομή για την αξιοποίηση των φυσικών πόρων της Ανατολικής Μεσογείου και τη μεταφορά τους στις καταναλωτικές αγορές της Ευρώπης, περιλαμβανομένης της χώρας μας, είναι η Τουρκία. Παρόλα αυτά, το κλείσιμο κάθε παραθύρου συνεργασίας τόσο με μας όσο και με τους Τουρκοκύπριους αποτελεί πασιφανή ένδειξη ότι κάποιες χώρες επιδιώκουν βρώμικους υπολογισμούς αντί της συνεργασίας. Υπενθυμίζουμε στους ιδιοκτήτες αυτού του έργου ότι τέτοιοι βρώμικοι υπολογισμοί

θα πέσουν έξω στο μέλλον όπως έπεσαν έξω και στο παρελθόν».

Η άποψη που φαίνεται να κυριαρχεί στην εξωτερική πολιτική της Τουρκίας, όπως εκφράζεται από επίσημες δηλώσεις ή διπλωματικές πρωτοβουλίες, επιχειρεί να αναδείξει την Τουρκία σε μια κεντρική δύναμη με εύρος επιρροής από τον Καύκασο έως τον Περσικό Κόλπο. Η αντίληψη αυτή τροφοδοτήθηκε από το γεγονός ότι είτε λόγω γεωγραφικής θέσης είτε διπλωματικών ισορροπιών η Τουρκία βρέθηκε στο κέντρο διαφόρων επιχειρήσεων στην ευρύτερη Μέση ανατολή. Καθίσταται, λοιπόν, αναμενόμενη η αντίδραση της σε επιλογές όπως ο East-Med που την παρακάμπτουν. Ιδιαίτερα, όταν στη λεκάνη της νοτιο-ανατολικής Μεσογείου ο μόνος εν δυνάμει συνομιλητής της είναι ο Λίβανος.

Το ενεργειακό τοπίο που σχηματίζεται ανάμεσα στην Ελλάδα, την Κύπρο και Ισραήλ δημιουργεί νέα δεδομένα και προδιαθέτει για περαιτέρω εμβάθυνση της συνεργασίας σε τομείς όπως η εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου, η άμυνα κα.

Στην πράξη και λαμβάνοντας υπόψη τη στάση και της Αιγύπτου, δρομολογείται ο καθορισμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στην περιοχή και αυτό είναι το ζήτημα που οδηγεί την Τουρκία στις αντιδράσεις που καταγράφονται.

Καθώς, η Τουρκία επιθυμεί και πάλι την αναγνώρισή της ως του βασικότερου παράγοντα στην περιοχή, η ρητορική έντασης από την πλευρά της κατά το πιθανότερο σενάριο, θα συνεχιστεί.

7 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN>

Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΜΧ (ΤΡΙΤΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΧΩΡΕΣ)

4.1 Η Διαδικασία της Βαρκελώνης

Για χιλιάδες χρόνια, η Μεσόγειος υπήρξε σημείο συνάντησης αλλά και χώρος σφοδρών συγκρούσεων μεταξύ των πολιτισμών της Ευρώπης της Βόρειας Αφρικής και της Μεσογειακής Μέσης Ανατολής. Οι ιδιαίτερες γεωγραφικές, κλιματολογικές και ιστορικές συνθήκες στη Μεσόγειο βοήθησαν στην ανάπτυξη πολιτισμών που ανέπτυξαν με τη σειρά τους σχέσεις συνεργασίας αλλά και ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ τους. Ως συνδυασμός κρίκος ανάμεσα στους λαούς της Ευρώπης της Αφρικής και της Ασίας, προσέκλυσε το έντονο ενδιαφέρον της ΕΕ, η οποία από πολύ νωρίς αντιλήφθηκε ότι η ευημερία, η ανάπτυξη και η σταθερότητα στην Ευρώπη σε μεγάλο βαθμό εξαρτώνται από τον περίγυρό της.

Οι Ευρωμεσογειακές σχέσεις αποτελούν σήμερα ένα από τα πλέον απαιτητικά πεδία των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τη σύγχρονη θεωρία που προσεγγίζει τις διεθνείς σχέσεις στην περιοχή της Μεσογείου, οι δύο κυρίαρχες αρχές που τη διέπουν είναι η αρχή της συν-ανάπτυξης και η αρχή της συν-ιδιοποίησης. Δύο αρχές με έντονα

πολιτικό περιεχόμενο, που εμπνέουν τη διαμόρφωση στρατηγικών, όπως αυτές, που αφορούν στην ανάπτυξη της λεγόμενης Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης.

Για τη μεσογειακή, θεσμική και πολιτική πραγματικότητα η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, όπως πρωτοπροσδιορίστηκε από τη Διαδικασία της Βαρκελώνης, αποτελεί την κορύφωση της προσπάθειας ενός περιφερειακού πλαισίου συνεργασίας και ειρηνικής συνύπαρξης, το οποίο συμπληρώνεται με πλέγμα ειδικών συμφωνιών εταιρικής σχέσης. Η εξέλιξη που σημειώνεται μετά το 1995, εδράζεται κυρίως στο γεγονός ότι η προηγούμενη λογική της παθητικής αρωγής με σκοπό την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, αντικαθίσταται από μία ενεργή σφαιρική εταιρική σχέση που απαιτεί μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό των τρίτων εταίρων της Ένωσης και κυρίως πραγματικά συνοδευτικά μέτρα με σκοπό την πραγματική συμμετοχή του τρίτου εταίρου. Στη Διαδικασία της Βαρκελώνης καταγράφεται για πρώτη φορά επίσημα η βούληση της Ένωσης να αναπτύξει μία εταιρική σχέση με τα κράτη της Μεσογείου, θέτοντας οριστικό τέλος στις ad hoc διμερείς σχέσεις του παρελθόντος.

4.2 Η Δήλωση της Βαρκελώνης

Η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση - EuroMed (European Mediterranean partnership-EMP) ή Διαδικασία της Βαρκελώνης ξεκίνησε το 1995 με την ευρωμεσογειακή διάσκεψη στη Βαρκελώνη της Ισπανίας (27-28 Νοεμβρίου 1995). Η Συνδιάσκεψη είχε ως στόχο την αναθέρμανση των σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και των Μεσογειακών κρατών.

Μέρος στη συνδιάσκεψη πήραν οι δεκαπέντε υπουργοί εξωτερικών των κρατών μελών της ΕΕ και των δώδεκα

τρίτων μεσογειακών χωρών (ΤΜΧ): η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Ισραήλ, η Ιορδανία, ο Λίβανος, το Μαρόκο, η Παλαιστινιακή Αρχή, η Συρία, η Τυνησία, η Κύπρος, η Μάλτα και η Τουρκία.

Με τη διακήρυξη της Βαρκελώνης, η ΕΕ και οι μεσογειακοί της εταίροι συμφωνούν να συνεργασθούν, ώστε να αναδειχθεί η Μεσόγειος σε μία ζώνη συναλλαγών που θα εγγυάται την ανάπτυξη, τη

σταθερότητα και την ευημερία των κατοίκων της. Επιπλέον η Δήλωση της Βαρκελώνης και το πρόγραμμα εργασίας που υιοθετήθηκαν ομόφωνα από τις είκοσι επτά χώρες που συμμετείχαν, αποτυπώνουν ξεκάθαρα τη βούληση των συνέδρων να ξεπεραστούν οι κλασικές διμερείς σχέσεις που κυριαρχούσαν επί μακρόν στις ευρωμεσογειακές σχέσεις και να καθιερωθεί ένα νέο συνεκτικό πλαίσιο περιφερειακής πολιτικής. Οι σύνεδροι υπογράμμισαν παράλληλα ότι το νέο πολυμερές πλαίσιο θα σέβεται τις ιδιαιτερότητες του καθενός από τους εταίρους και θα συμπληρώνει τον προβλεπόμενο διμερή διάλογο. Επομένως η νέα Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση εμπεριέχει δύο διαστάσεις:

- Την περιφερειακή διάσταση, η οποία ενισχύει τους δεσμούς μεταξύ της ΕΕ και των μεσογειακών χωρών αλλά και την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των ίδιων των μεσογειακών χωρών
- Την διμερή διάσταση, όπου η ΕΕ αναπτύσσει διμερείς σχέσεις συνεργασίας με την κάθε μεσογειακή χώρα ξεχωριστά και αφορά κυρίως τις συμφωνίες σύνδεσης.

Η Ευρωμεσογειακή Εταιρική σχέση χαρακτηρίζεται από την ευρύτητα του πεδίου συνεργασίας καθώς στηρίζεται σε τρεις αλληλένδετους άξονες:

4.3 Η Συνεργασία στους τομείς της πολιτικής και της ασφάλειας

Το πρώτο σκέλος της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης, το πολιτικό σκέλος δηλαδή της συνεργασίας στηρίζεται στο σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου και των διεθνών αποφάσεων με σκοπό την δημιουργία ενός κοινού χώρου ειρήνης και σταθερότητας στη Μεσόγειο. Υποστηρίζει την ανάπτυξη του κράτους δικαίου και των δημοκρατικών θεσμών δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο διάλογο μεταξύ των μερών αναγνωρίζοντας με αυτόν τον τρόπο το δικαίωμα κάθε εταίρου να επιλέγει ελεύθερα το πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικο-πολιτιστικό και δικαστικό σύστημα. Οι εταίροι δεσμεύτηκαν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες (ελευθερία έκφρασης, σκέψης, συνεταιρισμού και θρησκείας) ενισχύοντας το σεβασμό στη διαφορετικότητα και καταπολεμώντας φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Επιπλέον, οι εταίροι καλούνται

να σέβονται την κυριαρχία των κρατών, την ισότητα των λαών και το δικαίωμα τους για αυτοδιάθεση. Η ειρηνική ρύθμιση των συγκρούσεων, ο σεβασμός στην εδαφική ακεραιότητα και στις αρχές της μη παρέμβασης είναι αναγκαία για τη δημιουργία μιας ζώνης ειρήνης και ασφάλειας. Σε σχέση με τα ζητήματα ασφάλειας, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανάληψη από τα μέρη της ευθύνης να ενδυναμώσουν την συνεργασία τους στην πρόληψη και καταπολέμηση της τρομοκρατίας όπως και με τη λήψη μέτρων ενάντια στο οργανωμένο έγκλημα και το εμπόριο των ναρκωτικών. Εξίσου σημαντική είναι και η αναφορά στις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν για τη μη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, με τελικό στόχο τη μετατροπή της Μεσογείου από μια περιοχή αστάθειας σε μια περιοχή ειρήνης και σταθερότητας.

4.4 Η Συνεργασία σε οικονομικά και χρηματοδοτικά θέματα

Το δεύτερο σκέλος της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης αφορά τις οικονομικές σχέσεις των μερών καθώς επικεντρώνεται στη δημιουργία μιας ζώνης αμοιβαίας ευημερίας. Στην δήλωση τίθενται και κάποιοι μακροπρόθεσμοι στόχοι όπως την βελτίωση των συνθηκών ζωής των λαών της Νότιας Μεσογείου μειώνοντας το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ αυτών και της Ευρώπης, την αύξηση της απασχόλησης, την κοινωνική ανάπτυξη και την ενθάρρυνση της περιφερειακής συνεργασίας και ολοκλήρωσης. Η συνεργασία περιλαμβάνει τρεις άξονες: α) τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών (ΖΕΣ) μέχρι το έτος 2010, β) στην εφαρμογή κατάλληλης οικονομικής συνεργασίας και συντονισμένων ενεργειών πάνω στις επιλέξιμες δράσεις και γ) στην αύξηση της χρηματοδότησης των δράσεων από τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Συγκεκριμένα, συμφωνήθηκε η σταδιακή εξάλειψη των δασμολογικών και μη δασμολογικών φραγμών για τα βιομηχανικά προϊόντα ενώ για τα αντίστοιχα αγροτικά προβλέφθηκε σταδιακή απελευθέρωση του εμπορίου μέσω αναγνώρισης προτιμησιακού καθεστώτος. Η καθιέρωση της Ευρωμεσογειακής ζώνης ελεύθερων συναλλαγών πλαισιώνεται με τις ευρωμεσογειακές συμφωνίες σύνδεσης και τις συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ των τρίτων χωρών της Μεσογείου και πάντα με σεβασμό στους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση στόχευε επίσης στην υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων για την πιστοποίηση,

προέλευση και προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, την προώθηση μηχανισμών για τη μεταφορά τεχνολογίας δημιουργώντας ταυτόχρονα ένα φιλικό περιβάλλον για ξένες επενδύσεις και ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος. Στον οικονομικό τομέα επίσης, η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση συμπεριλάμβανε πρόνοιες για αγροτικά και αλιευτικά θέματα, ενώ υπογραμμίζεται ο κρίσιμος ρόλος του ενεργειακού τομέα και της σωστής διαχείρισης των υδάτινων πόρων καθώς επίσης και την ανάγκη βελτίωσης των υποδομών και των θαλάσσιων μεταφορών. Οι εταίροι επισήμαναν ότι οι τυχόν αρνητικές κοινωνικές συνέπειες που θα προκύψουν από τις προβλεπόμενες οικονομικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να αντισταθμιστούν από ειδικά προγράμματα που θα στοχεύουν στα φτωχότερα στρώματα του πληθυσμού. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τις άμεσες ξένες επενδύσεις και την τόνωση της εσωτερικής αποταμίευσης προκειμένου να στηριχθεί αποτελεσματικά η οικονομική ανάπτυξη. Η αύξηση των επιπέδων απασχόλησης, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου ζωής, η αποτελεσματική προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας και η μείωση του αναπτυξιακού χάσματος μεταξύ των Ευρωμεσογειακών εταίρων αποτελούν τους κύριους μακροπρόθεσμους στόχους της οικονομικής συνεργασίας. Για την επίτευξη αυτών των στόχων οι εταίροι οφείλουν να ενισχύσουν την οικονομική συνεργασία και η ΕΕ να αυξήσει την χρηματοδοτική βοήθειά της, ιδίως υπό τη μορφή δανείων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

4.5 Η Συνεργασία σε κοινωνικό, πολιτιστικό και ανθρωπιστικό επίπεδο

Για τη συνεργασία σε κοινωνικό, πολιτιστικό και ανθρωπιστικό επίπεδο οι συμμετέχοντες πέρα από μια αναφορά για τη σημασία των πολιτιστικών, επιστημονικών, τεχνολογικών ανταλλαγών και στο διάλογο ανάμεσα στους πολιτισμούς της Μεσογείου, συμφώνησαν να ιδρυθεί και σε αυτούς τους τομείς μια εταιρική σχέση. Η αναγκαιότητα της αμοιβαίας κατανόησης των λαών μπορεί να επιτευχθεί μέσω του διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου, των μέσων μαζικής ενημέρωσης ενώ δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων στον πολιτιστικό τομέα μέσω εκπαιδευτικών πολιτιστικών προγραμμάτων, ανταλλαγές νέων και εκμάθησης γλωσσών. Οι σύνεδροι αναγνωρίζουν την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και της αποκεντρωμένης συνεργασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας. Επιπλέον υπογράμμισαν τη σημασία της συνεργασίας για την ενίσχυση στον τομέα της υγείας και της περιθάλψης μέσω της συμμετοχής σε κοινοτικά προγράμματα καθώς επίσης γίνεται αναφορά στο σεβασμό των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων. Τέλος, συμφωνήθηκε η συνεργασία των εταίρων προκειμένου να αντιμετωπιστεί συστηματικά και σε θεσμικό επίπεδο η μετανάστευση, η διαφθορά, η διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο, η εγκληματικότητα και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Τον Νοέμβριο του 2004 συστάθηκε το Ίδρυμα «Anna Lindh», ο πρώτος φορέας από τη σύσταση της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας που δημιουργήθηκε και από τα 37 κράτη μέλη με αποστολή την προώθηση

των σκοπών του τρίτου πυλώνα της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης, δηλαδή του κοινωνικού και πολιτιστικού διαλόγου ανάμεσα στους πολίτες των χωρών-εταίρων. Μέσω του διαλόγου, το ίδρυμα φιλοδοξεί να εξασφαλίσει την υπεράσπιση της ελευθερίας της έκφρασης, το σεβασμό των ανθρωπίνων και των αρχών δικαίου όλων των κρατών που συμμετέχουν.

Για να προωθηθεί η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, οι εταίροι αποφάσισαν να συνέρχονται περιοδικά σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών. Οι συνεδριάσεις αυτές θα προετοιμάζονται από μια Ευρωμεσογειακή Επιτροπή της διαδικασίας της Βαρκελώνης που θα συνεδριάζει σε επίπεδο ανώτατων υπαλλήλων παρακολουθώντας και αξιολογώντας την πρόοδο της διαδικασίας και ενημερώνοντας το πρόγραμμα εργασίας. Με τη διαδικασία της Βαρκελώνης τέθηκαν τα θεμέλια για την ανάπτυξη μιας αναβαθμισμένης χρηματοπιστωτικής συνεργασίας. Σημαντική καινοτομία είναι η θέσπιση ενός νέου χρηματοδοτικού κανονισμού με την ονομασία MEDA, ως συνέχεια των προγραμμάτων PHARE (Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη) και TACIS (πρώην Σοβιετική Ένωση) με το οποίο αντικαθίστανται τα παλαιότερα διμερή πρωτόκολλα συνεργασίας. Τα προγράμματα MEDA είναι ευέλικτα και έχουν στοχευόμενη δράση, βασίζονται στην διμερή συνεργασία και αντιμετωπίζουν ξεχωριστά κάθε Τρίτη Χώρα της Μεσογείου ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της. Στο πλαίσιο των MEDA περιλαμβάνονται και οι «οριζόντιες δράσεις» για την προώθηση της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

4.6 Τα προγράμματα MEDA I και MEDA II

Το κύριο χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Εταιρικής Σχέσης αποτελεί το πρόγραμμα MEDA το οποίο χρηματοδοτεί προγράμματα τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διμερές επίπεδο. Το πρόγραμμα MEDA στηρίζεται στον σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ατομικών ελευθεριών. Η ΕΕ είχε τη δυνατότητα να διακόψει τη συνεργασία της με συνδεδεμένη χώρα που θα παραβίαζε τα ανθρωπίνια δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Στην Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έκαναν ποτέ χρήση αυτής της ρήτρας αποτυπώνοντας με αυτόν τον τρόπο την ανάγκη να διατηρηθεί και να ενισχυθεί η σταθερότητα και η ασφάλεια στην περιοχή, έναντι της ενεργού προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ενδεχόμενης πολιτικής αναταραχής που θα μπορούσε να επιφέρει. Τη Διαδικασία της Βαρκελώνης υποστηρίζει επίσης ο Ευρωμεσογειακός Μηχανισμός Επενδύσεων και Εταιρικής Σχέσης (FEMIP) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Ο Κανονισμός MEDA θεσπίστηκε το 1996 και χωρίζεται σε δύο προγραμματιστικές περιόδους.

Στην πρώτη περίοδο προγραμματισμού MEDA I (1995-1999) συστήνεται ένα νέο θεσμικό όργανο, η Επιτροπή MED (MED Committee) η οποία είχε την αρμοδιότητα να εξετάζει ζητήματα που προέκυπταν από την εφαρμογή του Κανονισμού καθώς επίσης να λειτουργεί συμβουλευτικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή πριν από την λήψη μέτρων που αφορούσαν την Ευρωπαϊκή Εταιρική Σχέση. Ο Κανονισμός MEDA I πρόβλεπε χρηματοδοτική βοήθεια ύψους 3.424.500 ευρώ, τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων υπό τη μορφή δανείων καθώς τη διμερή βοήθεια προς τα κράτη-μέλη.

Ο Κανονισμός MEDA I τροποποιήθηκε το 2002 σε MEDA II με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας της χρηματοδοτικής βοήθειας μέσω της καλύτερης στόχευσης των προγραμμάτων και της οικειοποίησης τους από τους μεσογειακούς εταίρους. Στη δεύτερη περίοδο προγραμματισμού 2002-2006 το ύψος του προϋπολογισμού έφτασε τα 5.350.000 ευρώ και εισήγαγε την κατάρτιση εγγράφων στρατηγικής, τα ενδεικτικά προγράμματα και τα σχέδια χρηματοδότησης τα οποία προσδιόριζαν τους μακροπρόθεσμους στόχους της Συνεργασίας καθώς και τους τομείς προτεραιότητας των παρεμβάσεων.

Οι Κανονισμοί MEDA I και MEDA II στο σύνολό τους περιόριζαν σημαντικά τις πρωτοβουλίες των μεσογειακών

εταίρων καθώς η χρηματοδότηση των μέτρων βασιζόταν σε κριτήρια όπως οι προτεραιότητες των δικαιούχων, η εξέλιξη των αναγκών τους, η ικανότητα απορρόφησης καθώς επίσης την πρόοδο και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προτεινόμενων μέτρων στην επίτευξη των στόχων της κοινοτικής βοήθειας. Και στα δύο προγράμματα αποτυπώνονταν η ύπαρξη μιας βαθιάς ασύμμετρης σχέσης, όπου η ΕΕ είχε σταθερά την πρωτοβουλία και οι μεσογειακοί εταίροι ακολουθούσαν. Ο Κανονισμός MEDA II καταργήθηκε το 2006 με το νέο Κανονισμό που προέβλεπε τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας και Εταιρικής Σχέσης (European Neighborhood Instrument – NIP) καθώς η διεύρυνση της ΕΕ οδήγησε στη διαμόρφωση ενός νέου πλαισίου συνεργασίας με τους γείτονες στα ανατολικά και νότια σύνορα της Ένωσης.

4.7 Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας και η Ένωση για τη Μεσόγειο

Στις αρχές του 2000 βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη συνομιλίες για την πέμπτη κατά σειρά διεύρυνση της ΕΕ με την είσοδο στην ΕΕ δέκα χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και δύο χωρών της Μεσογείου, την Κύπρο και τη Μάλτα. Με τη νέα διεύρυνση η ΕΕ απέκτησε νέα σύνορα, νέους γείτονες και μια νέα τεράστια ακτογραμμή που έπρεπε να καλύψει και να προστατέψει. Η απάντηση στη νέα πρόκληση ήρθε με δύο έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μέσω των οποίων η ΕΕ αποτύπωνε τη νέα πολιτική ασφάλειας και συνεργασίας με τα νέα γειτονικά της κράτη στην Ανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Η νέα αυτή πολιτική εισήχθη το 2004 ως η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (European Neighborhood Policy- ENP).

Η νέα εξωτερική πολιτική για την Ένωση επιδιώκει τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος σταθερότητας και ευημερίας δημιουργώντας κίνητρα στα νέα γειτονικά κράτη της Ευρώπης. Τα κίνητρα αυτά είχαν οικονομικό

και αναπτυξιακό χαρακτήρα, αποτελώντας την καλύτερη εγγύηση για ειρήνη, οικονομική σταθερότητα, ευρύτερες αγορές, τεχνολογία, πολιτιστικές επαφές, μεταρρυθμιστική εμπειρία κ.α. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας συνιστά ειδικό πλαίσιο για τις σχέσεις της ΕΕ με τις οποίες συνορεύει Ανατολικά και Νότια και με τις οποίες δεν υπάρχει επί του παρόντος προοπτική να καταστούν μέλη της ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας στηρίζεται σε αμοιβαία συμφέροντα και αξίες όπως η ευημερία, η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το κράτος δικαίου καθώς επίσης στηρίζεται στην εταιρική σχέση και την κοινή ευθύνη για τη διαδικασία των μεταρρυθμίσεων. Οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτεραιότητες προσδιορίζονται μέσα από ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που περιλαμβάνουν πολιτικό διάλογο, οικονομική και κοινωνική συνεργασία, θέματα σχετικά με το εμπόριο, την εκπαίδευση, τη δημόσια υγεία, την

κοινωνία των πολιτών, τις μεταφορές, την ενέργεια και θέματα δικαιοσύνης ελευθερίας και ασφάλειας. Ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας είναι το European Neighborhood and Partnership Instrument (ENPI).

Προκειμένου η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας να είναι αποτελεσματική και στοχευμένη, βασίζεται στην αρχή της διαφοροποίησης μεταξύ των εταίρων εκφράζοντας ξεκάθαρα την προτίμηση της Ένωσης για την σύναψη διμερών εταιρικών σχέσεων. Συγκεκριμένα, ενώ όλες οι μεσογειακές χώρες αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις, εντούτοις χαρακτηρίζονται από έντονη ανομοιογένεια όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, τους πολιτικούς θεσμούς και την πρόοδο των μεταρρυθμίσεων και για τον λόγο αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστούν ευρύτερες περιφερειακές συμφωνίες. Επιπλέον, η συνεργασία της ΕΕ με τις γειτονικές χώρες, στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, διαφοροποιείται και με γνώμονα τον βαθμό υλοποίησης των συμφωνημένων στόχων. Κύριο μέσο εφαρμογής της αρχής της διαφοροποίησης αποτελούν τα Προγράμματα Δράσης τα οποία πλαισιώνουν τις δεσμεύσεις κάθε χώρας σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο. Ενισχύεται επιπλέον η αρχή της αιρεσιμότητας με την πρόβλεψη συγκεκριμένων στόχων και ξεκάθαρων σημείων αναφοράς δίνοντας έμφαση στα κίνητρα και τις ανταμοιβές σε κάθε χώρα ξεχωριστά σε αντίθεση με την αρνητική πολιτική αιρεσιμότητα (κυρώσεις- επιπτώσεις) των Κανονισμών MEDA.

Συνοπτικά, η πολιτική της Ένωσης προς τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες προσδιορίζεται από τη Διαδικασία της Βαρκελώνης και ειδικά προγράμματα εφαρμογής που εξειδικεύονται από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας. Η διαδικασία της Βαρκελώνης περιγράφει το σχήμα της πολυμερούς, περιφερειακής Συμφωνίας ενώ η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας την εφαρμογή του σε διμερές επίπεδο. Έχει διατυπωθεί η επιφύλαξη ότι ενώ ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας είναι να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να ενισχύσει στην Διαδικασία της Βαρκελώνης, θα υπονομεύσει τον κεντρικό στόχο της που δεν είναι άλλος από την εδραίωση μιας ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής για τη ζώνη της Μεσογείου.

Ενώ η ΕΕ προσπαθεί με τις δύο πολιτικές της την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση και την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2008 υιοθετήθηκε η ιδέα του Γάλλου Προέδρου Nicholas Sarkozy, για μια νέα σχέση μεταξύ Ευρώπης και Μεσογείου. Στην Σύνοδο των Παρισίων στις 13 Ιουλίου 2008 ανακοινώθηκε η δημιουργία της

«Ένωσης για τη Μεσόγειο» (Union for the Mediterranean- UFM) η οποία θεμελιώνεται στο κεκτημένο της Διαδικασίας της Βαρκελώνης. Η μεγάλη διαφορά της Ένωσης για τη Μεσόγειο βρίσκεται στο γεγονός ότι θεσπίζει τρεις νέους μηχανισμούς οι οποίοι θέτουν τις βάσεις για μια πιο ισότιμη συμμετοχή των εταίρων (διετείς Συναντήσεις Κορυφής, συγκρότηση μόνιμης Γραμματείας, ιεράρχηση προγραμμάτων στη βάση των κοινών περιφερειακών προτεραιοτήτων) οι οποίοι επικεντρώνονται σε πολύ συγκεκριμένους στόχους οι οποίοι αφορούν τη δημιουργία θαλάσσιων και χερσαίων δρόμων επικοινωνίας και εμπορίου, την περιβαλλοντική προστασία, την προώθηση επενδύσεων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την προώθηση δράσεων πολιτικής προστασίας και την επιχειρηματική συνεργασία στους τομείς έρευνας και ανάπτυξης. Στόχος της «Ένωσης για τη Μεσόγειο» είναι να αμβλυνθούν οι αρνητικές αντιδράσεις των μεσογειακών εταίρων, οι οποίοι προσάπτουν στη Διαδικασία της Βαρκελώνης την προάσπιση και προώθηση των στρατηγικών συμφερόντων της ΕΕ εις βάρος των μεσογειακών κρατών.

4.8 Αξιολόγηση της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης

Η θεσμοθέτηση της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής σχέσης τον Νοέμβριο του 1995 προσέφερε τη δυνατότητα μιας προσέγγισης Βορρά-Νότου που θα συνέβαλλε στην ειρήνη, την οικονομική ανάπτυξη, την ασφάλεια και τον εκδημοκρατισμό της περιοχής. Όμως οι προσδοκίες δεν επαληθεύτηκαν καθώς η πρόοδος που συντελέστηκε υπήρξε μικρή και για πολλούς απογοητευτική. Ατολμία, παραλείψεις και αναποτελεσματικότητα καταλογίζονται και στα δύο εμπλεκόμενα μέρη. Επικρατεί η πεποίθηση ότι η Διαδικασία της Βαρκελώνης δεν αποτελεί πλέον το μέσο για την υπέρβαση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δυσκολιών της περιοχής ενώ σε όλο το διάστημα που ακολούθησε τη Δήλωση της Βαρκελώνης, και κυρίως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Νέα Υόρκη, τους πολέμους στο Αφγανιστάν και το Ιράκ και την εντεινόμενη αντιπαράθεση μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων, επικράτησε κλίμα φόβου, δυσπιστίας και εχθρότητας.

Σε επίπεδο πολιτικής σταθερότητας και ασφάλειας και τα δύο μέρη παραδέχονται την ύπαρξη σοβαρών προβλημάτων. Η πλειονότητα των Τρίτων Μεσογειακών Κρατών κυβερνώνται από επισφαλή και αδύναμα πολιτικά κόμματα, τα οποία αρνήθηκαν να προχωρήσουν στις αναγκαίες πολιτικές μεταρρυθμίσεις για τον εκδημοκρατισμό της περιοχής, τη διαφάνεια και τον περιορισμό των εξουσιών τους που θα τα έθετε σε κίνδυνο. Η επαγγελία μιας αμοιβαίας συνεργασίας για τη διαμόρφωση μιας κοινής πολιτικής και την επίλυση των διαφορών μεταξύ των εταίρων, δεν οδήγησε σε ισότιμη συνεργασία και αυτό διότι η Διαδικασία της Βαρκελώνης ξεκινούσε από την υπόθεση ότι οι Μεσογειακοί εταίροι αποτελούν ενιαία κατηγορία και ως εκ τούτου είναι δυνατή η ενιαία αντιμετώπισή τους. Δεν ελήφθησαν υπόψη στη Διαδικασία της Βαρκελώνης η διαφορετική σύνθεση των κοινωνιών, οι θεσμικές, πολιτικές και θρησκευτικές παραδόσεις οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των πολιτικών της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης. Οι εμπνευστές της Διαδικασίας της Βαρκελώνης στόχευαν να δημιουργηθεί μια κοινότητα συμφερόντων με βάση κοινά αποδεκτές πολιτικές, στόχος υπερβολικά αισιόδοξος καθώς η ετερογένεια μεταξύ Βορρά και Νότου στην Μεσόγειο είναι μεγάλη. Η συνάντηση προάγει την επικοινωνία αλλά μπορεί ταυτόχρονα να προάγει και την αντίθεση ή τη σύγκρουση, κυρίως όταν πραγματοποιείται υπό άνισους όρους. Σε πολλές χώρες της Μεσογείου η Εταιρική Σχέση ερμηνεύτηκε ως προσπάθεια επιβολής των ευρωπαϊκών πολιτικών και πολιτιστικών προτύπων. Οι οικονομικές, πολιτικές, θρησκευτικές και κοινωνικές δομές διαφέρουν

ριζικά με αποτέλεσμα οι σχέσεις των Τρίτων Χωρών της Μεσογείου να είναι τεταμένες και πολλές φορές να συμπεριφέρονται περισσότερο σαν αντίπαλοι παρά ως δυνητικοί εταίροι καθώς η σχέση τους διακρίνεται από αμοιβαία καχυποψία. Επιπλέον, επικρατεί η άποψη πως η προώθηση της Δημοκρατίας, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η βιώσιμη ανάπτυξη δεν απασχόλησαν ιδιαίτερα την ΕΕ καθώς δεν εντάσσονται σε τομείς στρατηγικής σημασίας για την ίδια αλλά και για χάρη της σταθερότητας και της ειρήνης στην περιοχή.

Η Διαδικασία της Βαρκελώνης σταδιακά περιορίστηκε σε μία διαχείριση ρουτίνας όσον αφορά την απελευθέρωση του εμπορίου, τα παρεχόμενα κονδύλια, και τον έλεγχο της μετανάστευσης σε συνεργασία με τα καθεστώτα της περιοχής. Η απειλή που αντιπροσώπευε η τρομοκρατία, η συνείδηση ότι η Μεσόγειος αποτελεί μία ευαίσθητη περιοχή και η ανάγκη συνεργασίας με τις αραβικές χώρες, έστρεψαν την προσοχή της ΕΕ σε θέματα όπως η τρομοκρατία, η παράνομη μετανάστευση αναβαθμίζοντας την αστυνομική συνεργασία και την πολιτική ασφάλειας στην οποία η Ένωση έδωσε μεγάλη σημασία. Η σημαντική αναβάθμιση της ασφάλειας έχει ενισχύσει την καχυποψία των Τρίτων Μεσογειακών Χωρών για τις προθέσεις της Ένωσης οι οποίες στοχεύουν περισσότερο στην προώθηση των στρατηγικών της συμφερόντων (ασφάλεια, καταπολέμηση της τρομοκρατίας, έλεγχος της μετανάστευσης) παρά στην προάσπιση της ίδιας της Δημοκρατίας. Το ζήτημα της ελεύθερης μετακίνησης των προσώπων, μία εκ των τεσσάρων ελευθεριών (ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών), που πλαισιώνονται στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της τρομοκρατίας και της λαθρομετανάστευσης και εξακολουθεί να αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ των εταίρων. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η υποβάθμιση της σπουδαιότητας μιας στενότερης οικονομικής συνεργασίας της ΕΕ με τις Τρίτες Μεσογειακές Χώρες και η πίεση της ΕΕ για στενότερη συνεργασία σε θέματα πολιτικής και ασφάλειας στοχεύοντας στην πρόληψη των συγκρούσεων. Η πρόληψη των συγκρούσεων στην περιοχή χωρίς την επίλυση των υφιστάμενων συγκρούσεων (Αραβο-Ισραηλινή διένεξη) είναι αδιανόητη για τη συγκρότηση μιας κοινής πολιτικής ασφάλειας μεταξύ της Ένωσης και των Μεσογειακών Εταίρων.

Ο ρόλος της Κοινωνίας των Πολιτών παρέμεινε καθηλωμένος στις πολιτιστικές δράσεις του τρίτου

πυλώνα της Εταιρικής Σχέσης. Η αδυναμία οικοδόμησης μιας ισχυρής κοινωνίας των πολιτών ήταν αποτέλεσμα της άσκησης μιας επιλεκτικής κοινοτικής πολιτικής της ΕΕ επιλέγοντας να χρηματοδοτήσει οργανώσεις οι οποίες ανταποκρίνονταν στο δυτικό φιλελεύθερο πρότυπο, με στόχο την αποδυνάμωση ισλαμικών οργανώσεων. Η πολιτική αυτή σε συνδυασμό με τον πολιτικό έλεγχο των αραβικών καθεστώτων δεν διασφάλισε ούτε ενίσχυσε την Κοινωνία των Πολιτών στο μεσογειακό Νότο. Από την άλλη μεριά οι χώρες της Νότιας ακτής της Μεσογείου οι οποίες δεν διέθεταν δημοκρατική παράδοση, αντιμετώπισαν επιφυλακτικά και πρόβαλλαν σθεναρή αντίσταση στην φιλοσοφία των προγραμμάτων MED η οποία συνίσταται στην ενθάρρυνση ευρύτερης συμμετοχής στην κοινωνία των πολιτών.

Στα κρίσιμα οικονομικά ζητήματα δεν επήλθαν σημαντικές αλλαγές όπως επίσης δεν συντελέστηκε μεγάλη πρόοδος σε θέματα εξωτερικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της περιοχής. Για πολλές χώρες της Μεσογείου η Εταιρική Σχέση δεν οδήγησε σε ισότιμη συνεργασία η οποία να είναι πραγματικά επωφελής και για τις δύο πλευρές. Η Διαδικασία της Βαρκελώνης απέτυχε να προσελκύσει το ενδιαφέρον και να εξασφαλίσει την υποστήριξη του

συνόλου των κρατών- μελών της ένωσης, καθώς πολλά κράτη –μέλη προτιμούσαν η Ένωση να επικεντρωθεί στην διεύρυνση στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και στην εμβάθυνση των υφιστάμενων πολιτικών της. Συνεπώς κύριο μέλημά τους ήταν ο περιορισμός των δαπανών και νέων πόρων στην μεσογειακή πολιτική. Οι προσδοκώμενες από τους μεσογειακούς εταίρους ευρωπαϊκές επενδύσεις στον Νότο δεν πραγματοποιήθηκαν, καθώς οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις στράφηκαν στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες διαθέτουν καλύτερη τεχνολογία και στις χώρες της Ασίας, οι οποίες διέθεταν χαμηλότερο εργατικό κόστος. Η προσπάθεια δημιουργίας μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μέσω της άρσης των εμποδίων και των περιορισμών στις συναλλαγές κρίνεται ανεπαρκής. Επιπλέον, η σταδιακή κατάργηση των τελωνειακών δασμών για τα ευρωπαϊκά προϊόντα έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών εσόδων για τις χώρες της Μεσογείου. Η οικονομική κατάσταση των χωρών αυτών επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο όσο επικρατεί το έλλειμμα της ελευθερίας, της παιδείας, της πρόσβασης στην γνώση αλλά και των δικαιωμάτων των γυναικών και ισότητας των φύλλων. Η οικονομική ανάπτυξη των χωρών αυτών υπονομεύεται επιπλέον και από τη μη βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων.

4.9 Προκλήσεις και προοπτικές

Πέραν ορισμένων βελτιώσεων, οι κύριοι στόχοι της Ευρωμεσογειακής Εταιρικής Σχέσης απέχουν πολύ από την επίτευξή τους. Η επιτυχία της Διαδικασίας της Βαρκελώνης απαιτεί αδιάλειπτη και συγκλίνουσα βούληση όλων των εταίρων, μεγαλύτερη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και των πληθυσμών των δύο πλευρών της Μεσογείου. Τα σημερινά εμπόδια στην περιοχή αποτελούν ένδειξη ότι η εμβάθυνση των οικονομικών σχέσεων πρέπει να προχωρήσει παράλληλα με την εμβάθυνση των πολιτικών σχέσεων. Η πραγματική οικονομική και περιφερειακή ολοκλήρωση μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν υπάρξει συγκεκριμένη πρόοδος στην διευθέτηση των υφιστάμενων συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή και στο πεδίο της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο στόχος της Ένωσης για μία ζώνη ελεύθερων συναλλαγών δεν μπορεί να μετρηθεί μόνο με αναπτυξιακούς όρους αλλά επίσης και πάνω από όλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας καθώς η ανεργία των νέων και των γυναικών είναι ένα επείγον πρόβλημα των μεσογειακών χωρών. Κρίνεται επομένως αναγκαία η εφαρμογή από τις κυβερνήσεις των μεσογειακών κρατών, αποτελεσματικών πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής πρόνοιας

και ανάπτυξης του εμπορίου μεταξύ των χωρών του Νότου, η οποία σήμερα είναι ελάχιστα ανεπτυγμένη. Η προώθηση του εμπορίου και των επενδύσεων στην περιοχή, η ανάπτυξη νέων υποδομών, η συνεργασία μεταξύ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, οι επικοινωνίες και η αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και την προώθηση των ευρωμεσογειακών εμπορικών συναλλαγών. Επιπλέον η ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών κρίνεται αναγκαία για τον εκδημοκρατισμό των μεσογειακών χωρών ενώ έμφαση πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση, τις μεταφορές, στην ενέργεια, στην πληροφορική και στις νέες τεχνολογίες με παράλληλη προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών και των ατόμων που διαβιούν σε φτωχές και υποβαθμισμένες περιοχές με στόχο τη σταδιακή εξάλειψη των ανισοτήτων των φύλων και του αναλφαριθμητισμού. Πάρα τις συνεχείς συναντήσεις, συνδιασκέψεις και τα τεράστια ποσά χρηματοδότησης που δαπανούνται για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μεσογειακών κρατών, η κατάσταση των χωρών αυτών εξακολουθεί να επιδεινώνεται λόγω παραλείψεων και λαθών τόσο της ΕΕ όσο και των Τρίτων Μεσογειακών Κρατών.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ ΚΑΙ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ MONTEGO BAY.

Το 1982 στο Montego Bay της Τζαμάικα ολοκληρώθηκε (μετά από προσπάθειες εννέα ετών) το κείμενο της Διεθνούς Σύμβασης του Δικαίου της Θαλάσσης (United Nations Convention on the Law of the Sea UNCLOS III) και τέθηκε στα κράτη για υπογραφή και κύρωση. Πρόκειται για τη σύμβαση που ορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κυβερνήσεων, συμπεριλαμβανομένων των κρατών, της σημαίας των πλοίων, σε διάφορες ναυτικές ζώνες που υπάγονται στην εθνική δικαιοδοσία, αλλά και εκτός αυτής, όπως είναι η ανοικτή θάλασσα.

Η Σύμβαση Montego Bay ψηφίστηκε στη Νέα Υόρκη τον Απρίλιο του 1982. Κατά την ψηφοφορία 130 κράτη ψήφισαν υπέρ, 4 κατά ενώ 17 απείχαν. Η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση στις 21 Ιουλίου 1995 ενώ η Κυπριακή Δημοκρατία πολύ νωρίτερα των Δεκεμβρίου του 1988. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Τουρκία μέχρι σήμερα δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση καθώς επειδή συνορεύει με νησιά η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη περιορίζεται.

Μέχρι το 2009 η ΕΕ και 152 από τα 192 κράτη του ΟΗΕ έχουν κυρώσει τη Σύμβαση με συνέπεια το κείμενο και οι διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης του Δικαίου της Θαλάσσης που τέθηκε το 1982 στα κράτη για υπογραφή και κύρωση να θεωρείται πλέον ότι δεσμεύουν και τα κράτη που δεν την έχουν κυρώσει.

Μεταξύ άλλων η Σύμβαση εισήγαγε και τον όρο Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ).

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη είναι η θαλάσσια ζώνη εντός της οποίας ασκείται «απλό κυριαρχικό δικαίωμα» (σε αντίθεση με τα Χωρικά Ύδατα που ασκείται «πλήρης κυριαρχία») από ένα παράκτιο

κράτος που του δίδει το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται, μόνο αυτό, μία ζώνη πλάτους έως και 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές του. Το δικαίωμα της οικονομικής αξιοποίησης δεν περιορίζεται μόνο στο βυθό και το υπέδαφος, όπως συμβαίνει με το θεσμό της υφαλοκρηπίδας, αλλά επεκτείνεται και στα υπερκείμενα ύδατα (η επιφάνεια είναι Διεθνή Ύδατα) εξασφαλίζοντας για παράδειγμα αποκλειστικό δικαίωμα αλιείας. Επιπρόσθετα, το παράκτιο κράτος έχει τη δικαιοδοσία να εγκαθιστά τεχνητά νησιά και να μεριμνά για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος ειδικά από τη ρύπανση.

Η Υφαλοκρηπίδα θα μπορούσε να θεωρηθεί σε γενικές γραμμές σαν υποσύνολο της ΑΟΖ, όμως, αν και ο βυθός και το υπέδαφος περιλαμβάνονται και στις δύο ζώνες, για την εκμετάλλευσή τους το Διεθνές Δίκαιο παραπέμπει στις διατάξεις που αφορούν την Υφαλοκρηπίδα. Συνεπώς αν και η Υφαλοκρηπίδα φαίνεται σαν μέρος της ΑΟΖ διατηρεί την αυτοτέλεια της σε ό,τι αφορά στην εκμετάλλευσή των υδρογονανθράκων για αυτό απαιτείται οριοθέτηση και των δύο αυτών θαλασσίων ζωνών.

Μία επιπρόσθετη διαφοροποίηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ είναι ότι ενώ η υφαλοκρηπίδα υφίσταται αυτόματα, χωρίς την αναγκαιότητα καμιάς ενέργειας από το παράκτιο κράτος, η ΑΟΖ δεν υπάρχει, εάν δεν κηρυχθεί. Η σχετική ενέργεια εξαρτάται μόνο από το Κράτος, χωρίς να απαιτείται συμφωνία άλλου κράτους ή επικύρωση διεθνούς οργανισμού. Αν και η ανακήρυξη της ΑΟΖ γίνεται μονομερώς από το παράκτιο κράτος, απαιτείται συμφωνία με τα όμορα κράτη για την οριοθέτησή της, στην περίπτωση, που λόγω της γεωγραφικής διαμόρφωσης, η διαθέσιμη θαλάσσια περιοχή δεν επαρκεί έτσι ώστε όλοι οι

ενδιαφερόμενοι να λάβουν ΑΟΖ πλάτους 200 ναυτικών μιλίων. Η περίπτωση αυτή υφίσταται φυσικά στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου τυχόν ανακήρυξη ΑΟΖ από τα παράκτια κράτη, θα δημιουργήσει ζητήματα οριοθέτησής της. Για το λόγο αυτό, εμφανίζεται παγκοσμίως η τάση οι δύο αυτές θαλάσσιες ζώνες να οριοθετούνται ταυτόχρονα και τα όριά τους να συμπίπτουν.

Ενώ το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας καθορίζει την αρχή «της μέσης γραμμής- ίσων αποστάσεων» ως μέθοδο οριοθέτησης των Χωρικών Υδάτων, σε ότι αφορά στην οριοθέτηση ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδας δεν υφίσταται διάταξη του Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας που ορίζει τη μέθοδο οριοθέτησης των δύο αυτών ζωνών ενώ παράλληλα εισάγεται σαν μέθοδος και η αρχή της «ευθυδικίας» για την επίλυση διαφορών μεταξύ δυο κρατών τα οποία διαφωνούν και καταφεύγουν σε μηχανισμό επίλυσης

διαφορών (διαιτησία - Διεθνές Δικαστήριο). Η αρχή της «ευθυδικίας» είναι ένα ασαφές νομικό κριτήριο για την οριοθέτηση ΑΟΖ-Υφαλοκρηπίδας που μπορεί να αγνοήσει μερικά ή συνολικά την αρχή «των ίσων αποστάσεων» λαμβάνοντας υπόψη και άλλα κριτήρια.⁸

Η Μεσόγειος θάλασσα αποτελεί τη σημαντικότερη περιφερειακή θάλασσα στον πλανήτη⁹. Γεωγραφικώς, η Μεσόγειος αποτελεί, επίσης, ένα καθόλα ιδιαίτερο θαλάσσιο σύνολο επιμέρους θαλάσσιων περιοχών, οι οποίες και αποτελούν από μόνες τους μικρότερα θαλάσσια υπό-σύνολα, με κυρίαρχο εκείνο της Μαύρης Θάλασσας, συμπεριλαμβανομένης της Αζοφικής, το οποίο και προεκτείνεται προς την κεντρική Μεσόγειο μέσω των στενών του Βοσπόρου, και των Δαρδανελίων, αλλά και τις περιοχές του Αιγαίου, της Αδριατικής κλπ, ενώ, το γεωμορφολογικό της υπόβαθρο τη διακρίνει σε δύο μεγάλες υποθαλάσσιες λεκάνες, τη δυτική και την ανατολική¹⁰.

8 Παναγιώτης Παστουσέας, Διαφορές και κοινά σημεία μεταξύ ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, <https://www.liberal.gr/diplomacy/diafores-kai-koina-simeia-metaxu-aoz-kai-ufalokripidas/220465>

9 Για το σύστημα των περιφερειακών θαλασσών βλ. Τσάλτας, Γρ. Ι., «Διεθνής Συνεργασία και Σύστημα Διαχείρισης και Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος των Περιφερειακών Θαλασσών», στο: Τσάλτας, Γρ. Ι., (επιμ.), Περιβάλλον και Θαλάσσιος Χώρος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006, σελ. 189-201.

10 Βλ. Tsaltas, Gr. I., "L'Occident, Le Système de Sécurité Internationale et la Méditerranée Orientale dans la Deuxième Moitié du 20ème Siècle", Revue Internationale d' Histoire Militaire, Athènes 2001, σελ. 113 και συνέχεια.

Χάρτης 1

Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΘΑΛΑΣΣΙΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΤΗΣ [5]

(Πηγή: <http://www.ngdc.noaa.gov/mgg/ibcm/images/93001.jpg>)

Από τα κράτη της νοτιο-ανατολικής Μεσογείου σημαντικότερο σε επίπεδο συνολικού μήκους ακτών είναι η Ελλάδα και μικρότερο η Συρία και αμέσως μετά ο Λίβανος. Ενώ, σε επίπεδο μήκους ακτών, αποκλειστικά

στην περιοχή αυτή, δεσπόζει η παρουσία της Τουρκίας, με ακτογραμμή της τάξης των 1.577 χμ, απέναντι στη νησιωτική περιοχή της Ελλάδας, την Κύπρο και την όμορή της Συρία¹¹.

Πίνακας 2

Συνολικό μήκος ακτογραμμής των κρατών της νότιο-ανατολικής Μεσογείου[13]	
Κράτη	Ακτογραμμή σε χμ.
Ελλάδα	13.676 (4.078 ηπειρωτική και 9.598 νησιωτική)
Τουρκία	7.200 (σε Μεσόγειο, Αιγαίο και Μαύρη Θάλασσα)
Αίγυπτος	2.450 (σε Μεσόγειο και Ερυθρά Θάλασσα)
Κύπρος	648
Ισραήλ	301 (συμπεριλαμβανομένων των 40 χμ. της Λορίδας της Γάζας)
Λίβανος	225
Συρία	193

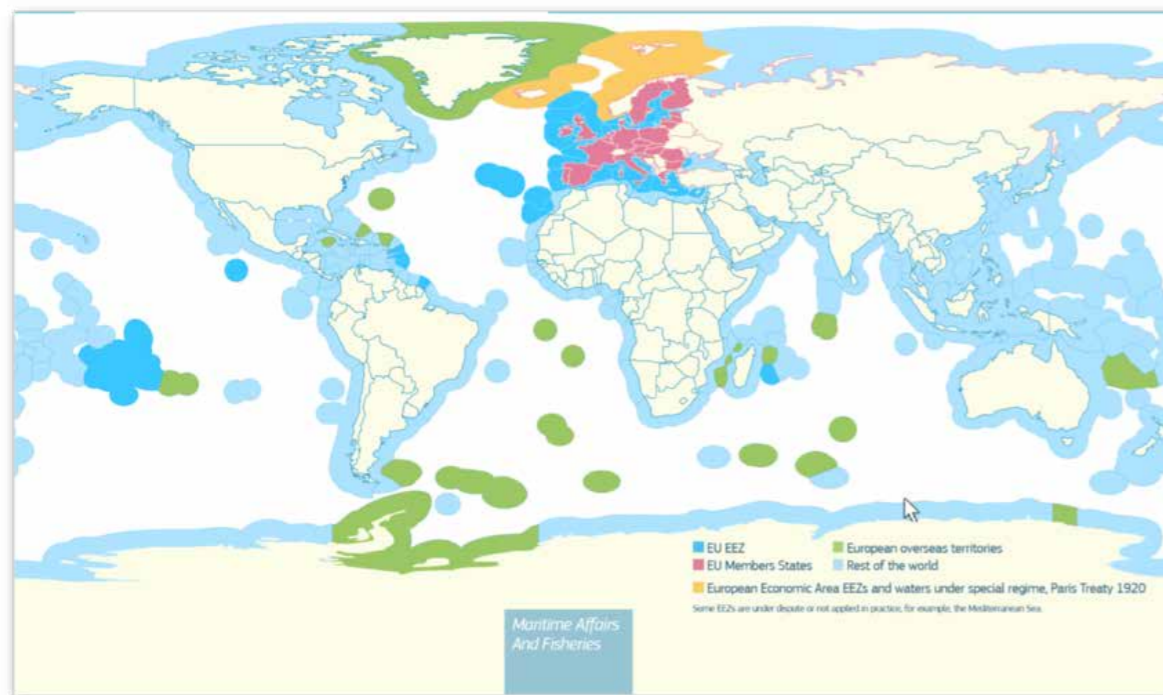
11 Τσάλτας, Γρ. Ι., Η παγίδα των ΑΟΖ, γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα <https://www.foreignaffairs.gr/articles/68746/grigoris-i-tsaltas/i-pagida-ton-aoz?page=show>

Η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας του 1982, στο Μέρος XVII και στο Παράρτημα ΙΧ, δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής διεθνών οργανισμών αμέσως μετά τη συμμετοχή της απολύτου πλειοψηφίας των κρατών μελών της. Ήδη, όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως καθώς και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας. Με βάση τα άρθρα 309 και 310, δεν επιτρέπεται να διατυπωθούν επιφυλάξεις ή εξαιρέσεις, όταν τα διάφορα κράτη καταθέτουν την επικύρωση της

Συμβάσεως. Επομένως, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως δεν μπορούν να προβάλουν επιφυλάξεις σχετικά με τις αρμοδιότητες που έχουν μεταβιβάσει σε αυτήν. Σήμερα το μήκος των ακτών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως των 28 ξεπερνάει τα 66.000 χλμ. και η Ελλάδα διαθέτει τη μεγαλύτερη ακτή από όλα τα κράτη μέλη, που φτάνει τα 16.465 χλμ., καθώς επίσης και τα περισσότερα νησιά και νησίδες, που αριθμούν 3.100, εκ των οποίων τα 2.463 ευρίσκονται στο Αιγαίο Πέλαγος.

Επίσημος Χάρτης των ΑΟΖ της Ευρώπης

(Πηγή: European Commission, The EU and international ocean governance)

5.1 Η θέση της Τουρκίας για την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

Με μια μακροσκελή επιστολή, η οποία έχει ημερομηνία 13 Νοεμβρίου 2019 και η οποία κατατέθηκε μέσω του μόνιμου αντιπροσώπου της στον ΟΗΕ, Φερντίναντ Σινιρλιούγλου, η Τουρκία δίνει τη δική της εκδοχή για τις αξιώσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο.

«Αναφορικά με την επιστολή της 25ης Απριλίου 2019 (A / 73/850-S / 2019/344) του Επιτετραμμένου της μόνιμης αποστολής της Ελλάδας, της προφορικής διακοίνωσης της ελληνοκυπριακής Διοίκησης της 4ης Μαΐου 2019 και της επιστολής της 11ης Ιουλίου 2019 (A / 73/944-S / 2019/564) του αντιπροσώπου της ελληνοκυπριακής Διοίκησης απευθυνόμενος στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και υπενθυμίζοντας τα πολυάριθμα γράμματα και σημειώσεις της Τουρκίας, θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας στις ακόλουθες σκέψεις.

Καταρχάς, θα ήθελα να επαναλάβω ότι η Τουρκία, ως η χώρα με τις μεγαλύτερες ηπειρωτικές ακτές στην Ανατολική Μεσόγειο, έχει ήδη υποβάλει στα Ηνωμένα Έθνη, μεταξύ άλλων, μέσω του Notes Nos της Μόνιμης Αποστολής της Τουρκίας (...) και των πολυάριθμων εγγράφων και επιστολών της μόνιμης αποστολής που έχουν επίσης δημοσιευθεί στον δικτυακό χώρο του τμήματος θαλάσσιων υποθέσεων και του Δικαίου της

Θάλασσας, όπως και στο σχετικό Δελτίο Δικαίου της Θάλασσας (Law of the Sea Bulletins), ότι η Τουρκία έχει ipso facto και ab initio νομικά και κυριαρχικά δικαιώματα στις θαλάσσιες περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου που βρίσκονται δυτικά του μεσημβρινού 32 ° 16'18 «Ε.

Όπως επανέλαβε η Τουρκία σε διάφορες περιστάσεις, η οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, πέραν των δυτικών τμημάτων του γεωγραφικού μήκους 32 ° 16'18 «Ε, θα πρέπει να πραγματοποιείται σε συμφωνία μεταξύ των επηρεαζόμενων κρατών στην περιοχή, με βάση την αρχή της ισότητας με στόχο την επίτευξη ισότιμης οριοθέτησης.

Από αυτή την άποψη, βάσει του διεθνούς δικαίου, η Τουρκία θεωρεί ότι τα εξωτερικά όρια της τουρκικής υφαλοκρηπίδας στις προαναφερθείσες θαλάσσιες περιοχές ακολουθούν τη διάμεση γραμμή μεταξύ των ακτών της Τουρκίας και της Αιγύπτου σε σημείο που θα προσδιοριστεί δυτικά των 28 ° 00'00 «Ε, σύμφωνα με το αποτέλεσμα των μελλοντικών συμφωνιών οριοθέτησης στο Αιγαίο, καθώς και στη Μεσόγειο, μεταξύ όλων των συμβαλλόμενων κρατών, σύμφωνα με δίκαιες αρχές, λαμβάνοντας όλες τα ειδικές και σχετικές περιστάσεις βάσει του διεθνούς δικαίου.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η Τουρκία απορρίπτει εξ ολοκλήρου τη μονομερή κατάθεση από την ελληνοκυπριακή Διοίκηση ενός καταλόγου γεωγραφικών συντεταγμένων, συνοδευόμενου από έναν ενδεικτικό χάρτη (όπως εκδόθηκε στην εγκύκλιο ανακοίνωση της Διεύθυνσης Θαλάσσιων Υποθέσεων και του Δικαίου της Θάλασσας / Γραφείο Νομικών Υποθέσεων της 7ης Μαΐου 2019), σχετικά με τα βόρεια και βορειοδυτικά εξωτερικά όρια της λεγόμενης Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και την υφαλοκρηπίδα της ελληνοκυπριακής Διοίκησης. Η Τουρκία απορρίπτει, επίσης, την επιστολή της 25ης Απριλίου 2019 του Επιτετραμμένου της Ελλάδας, η οποία, αντίθετα με το διεθνές δίκαιο, απαιτεί την οριοθέτηση της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας ή της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης μεταξύ κρατών με αντίθετες ακτές (τόσο ηπειρωτικές όσο και νησιωτικές) και προνοεί ότι θα πρέπει να πραγματοποιούνται με βάση την αρχή της ισοδυναμίας / διάμεσης γραμμής.

Σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 74 παράγραφος 1 και 83 παράγραφος 1, που αντικατοπτρίζουν το εθιμικό διεθνές δίκαιο, της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το δίκαιο της θάλασσας, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ή της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης μεταξύ κρατών με απέναντι ή παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται με συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της πρακτικής των κρατών, του εθιμικού διεθνούς δικαίου, των διεθνών δικαστικών αποφάσεων και της νομολογίας, η μέθοδος ισοτιμίας / διάμεσης γραμμής εφαρμόζεται μόνο όταν η εφαρμογή

της δεν παραμορφώνει την ισότιμη οριοθέτηση.

Η Τουρκία επαναλαμβάνει για άλλη μια φορά ότι είναι έτοιμη σήμερα, όπως και στο παρελθόν, να υποστηρίξει πλήρως την εξασφάλιση δίκαιης, ισότιμης και ειρηνικής επίλυσης όλων των εκκρεμούντων ζητημάτων, συμπεριλαμβανομένης της δίκαιης οριοθέτησης των περιοχών θαλάσσιας δικαιοδοσίας με όλα τα σχετικά παράκτια κράτη που αναγνωρίζει και με τα οποία έχει διπλωματικές σχέσεις, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, προκειμένου να συμβάλει περαιτέρω στη σταθερότητα, την ειρήνη και την ευημερία ολόκληρης της λεκάνης της Μεσογείου. Όσον αφορά στο δυτικό τμήμα της Κύπρου, αυτό θα ήταν δυνατό μόνο μετά από μια συνολική πολιτική διευθέτηση.

Ενόψει των ανωτέρω, επισυνάπτεται κατάλογος γεωγραφικών συντεταγμένων σχετικά με τα εξωτερικά όρια της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο Θάλασσα, όπου η Τουρκία ασκεί αυτοδικαίως και αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιοδοσία που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο.

Θα ήμουν ευγνώμων εάν η παρούσα επιστολή και το παράρτημά της θα μπορούσαν να κυκλοφορήσουν ως έγγραφο της Γενικής Συνέλευσης, στα σημεία 41 και 74 της ημερήσιας διάταξης και να δημοσιευθούν στον δικτυακό χώρο της Διεύθυνσης Ωκεανών και Δικαίου της Θάλασσας, καθώς και στην επόμενη έκδοση του Law of the Sea Bulletin».

Με την επιστολή αυτή, η Τουρκία, γνωστοποίησε την επίσημη θέση της για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και της υφαλοκρηπίδας.

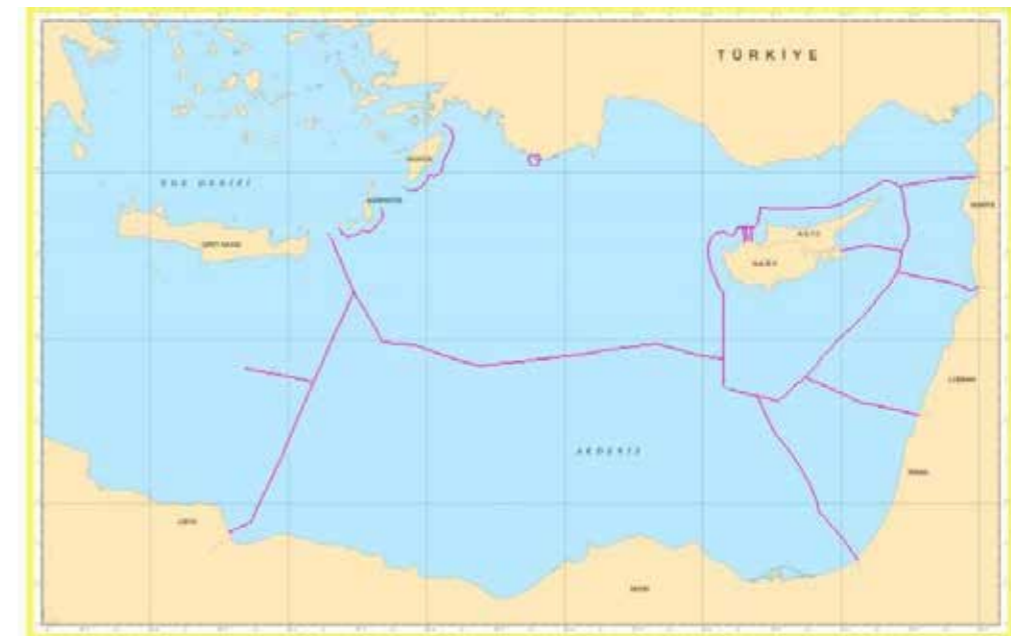
Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζεται η Κυπριακή Δημοκρατία (κράτος-μέλος της ΕΕ) αλλά και το γεγονός ότι η Τουρκία δηλώνει ότι διαθέτει θαλάσσια σύνορα με την Αίγυπτο.

Από την πλευρά της η Κυπριακή Δημοκρατία κάλεσε την Τουρκία να προσφύγουν από κοινού στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, γεγονός που αρνείται η Τουρκία. Προχώρησε, μάλιστα, στην επίδοση σχετικής ειδοποίησης προς την τουρκική Πρεσβεία στην Αθήνα, η οποία όπως ήταν αναμενόμενο δεν έγινε αποδεκτή και για αυτό το λόγο επελέγη ως μέσο αποστολής το φαξ.

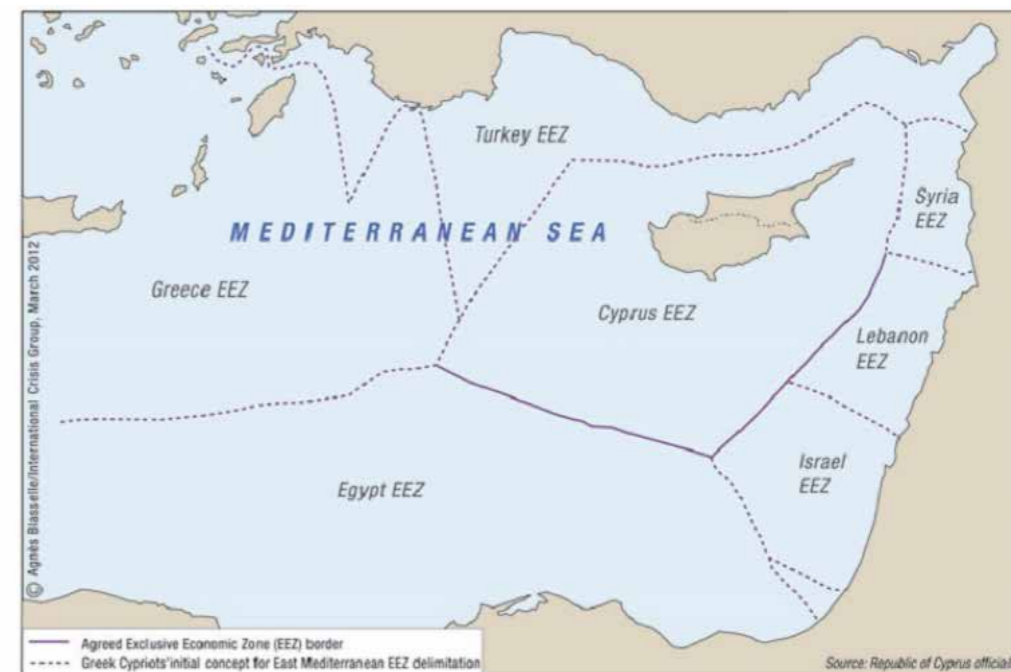
Κατόπιν τούτων, ο κύριος Πρόεδρος κ. Νίκος Αναστασιάδης, προχώρησε στην εξής δήλωση:

«Με την κίνηση αυτή, προβλέπουμε στην προστασία των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων και έχουμε πει ότι θα χρησιμοποιήσουμε κάθε νόμιμο όπλο, κάθε διεθνές φόρουμ, κάθε διεθνή οργανισμό, προκειμένου να προστατεύσουμε τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας και η προσφυγή στο Δικαστήριο της Χάγης αυτό τον στόχο έχει».

Ο χάρτης των ΑΟΖ όπως τον καταθέτει η Τουρκία

Ο χάρτης των ΑΟΖ κατά την Κυπριακή Δημοκρατία

5.2 Ο ρόλος της Λιβύης

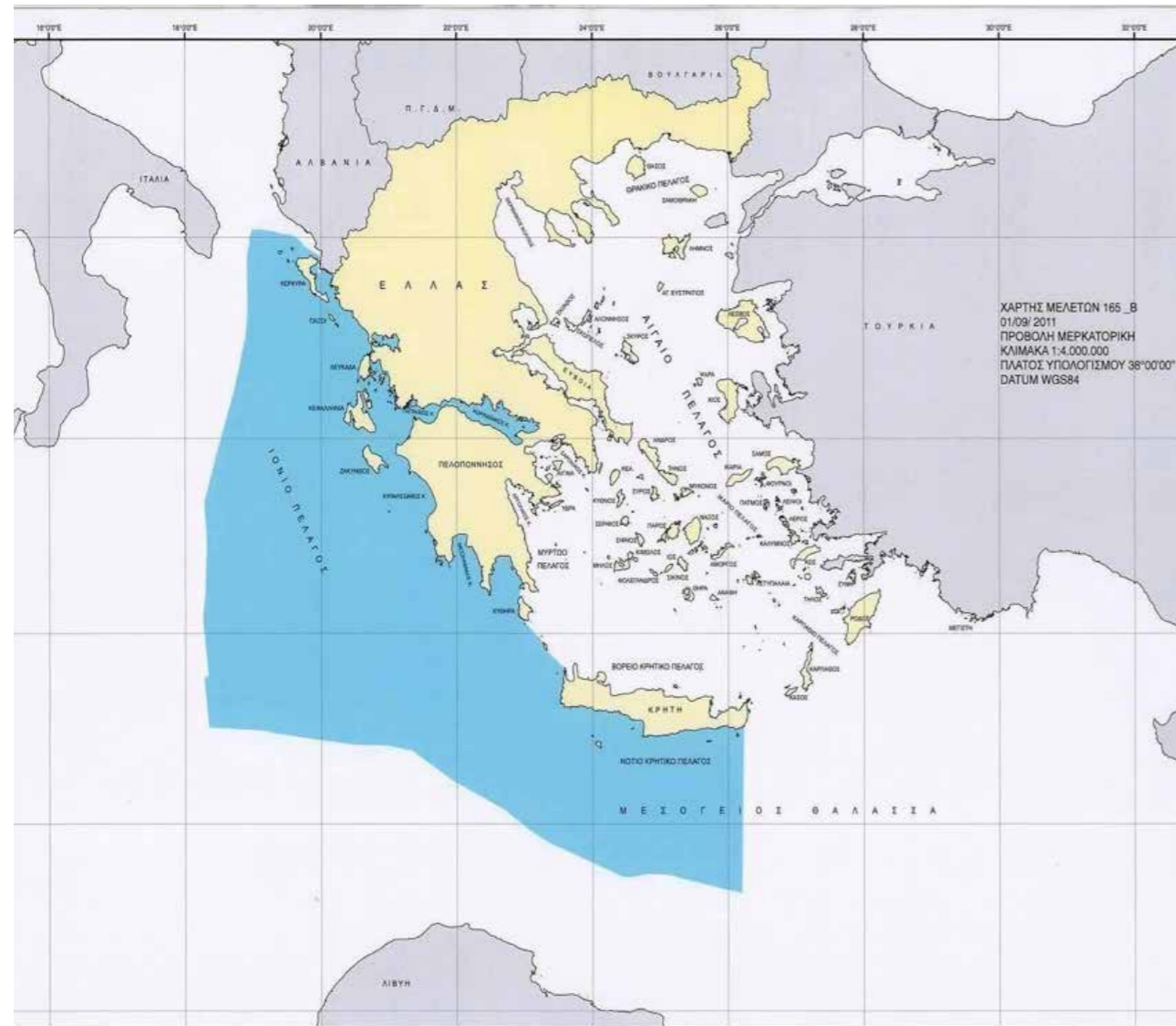
Η πρώτη απόπειρα σχετικά με το ζήτημα των οριοθετήσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και την Λιβύη ξεκίνησε το έτος 2007. Στο πλαίσιο των συζητήσεων υπήρξαν επιχειρήματα και αξιώσεις που απομάκρυναν το ενδεχόμενο συγκλίσεων. Συγκεκριμένα, η πλευρά της Λιβύης διατύπωνε την άποψη ότι κατά την οριοθέτηση δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη οι θέσεις (και η επήρεια) των νήσων Γαύδου και Γαυδοπούλας. Επιπλέον, υποστήριξε, ότι ο Κόλπος της Σύρτης θα πρέπει να θεωρηθεί ως εσωτερικά ύδατα, με αποτέλεσμα η δική της βάση μέτρησης να μετατίθεται περαιτέρω.

Με το Νόμο 4001/2011, που ψηφίστηκε από το ελληνικό Κοινοβούλιο και τέθηκε σε ισχύ, η Ελλάδα, ουσιαστικά, προχώρησε σε μονομερή οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με τη Λιβυή, αναγνωρίζοντας την

επιρροή της νήσου Γαύδου στην οριοθέτηση αυτή. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 1 του άρθρου 156, προβλέφθηκε ότι:

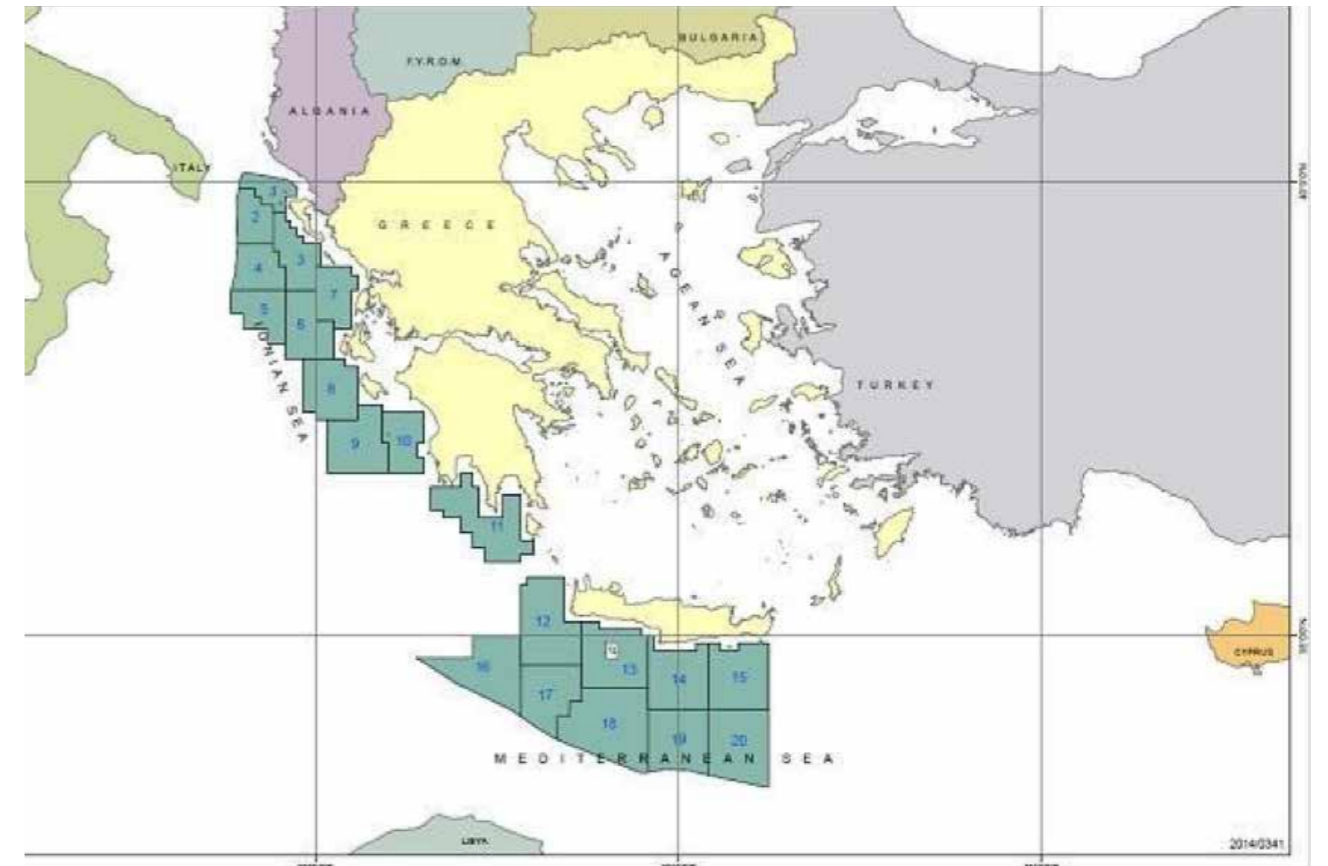
«ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ'ής κηρυχθεί), είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσων ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης».

Στο χάρτη που ακολουθεί αποτυπώνονται οι προβλέψεις του νόμου 4001/2011:

Σε συνέχεια των ανωτέρω, ο χάρτης που ακολουθεί παρουσιάζει τα οικόπεδα που δημιουργούνται στη

θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Λιβύη.

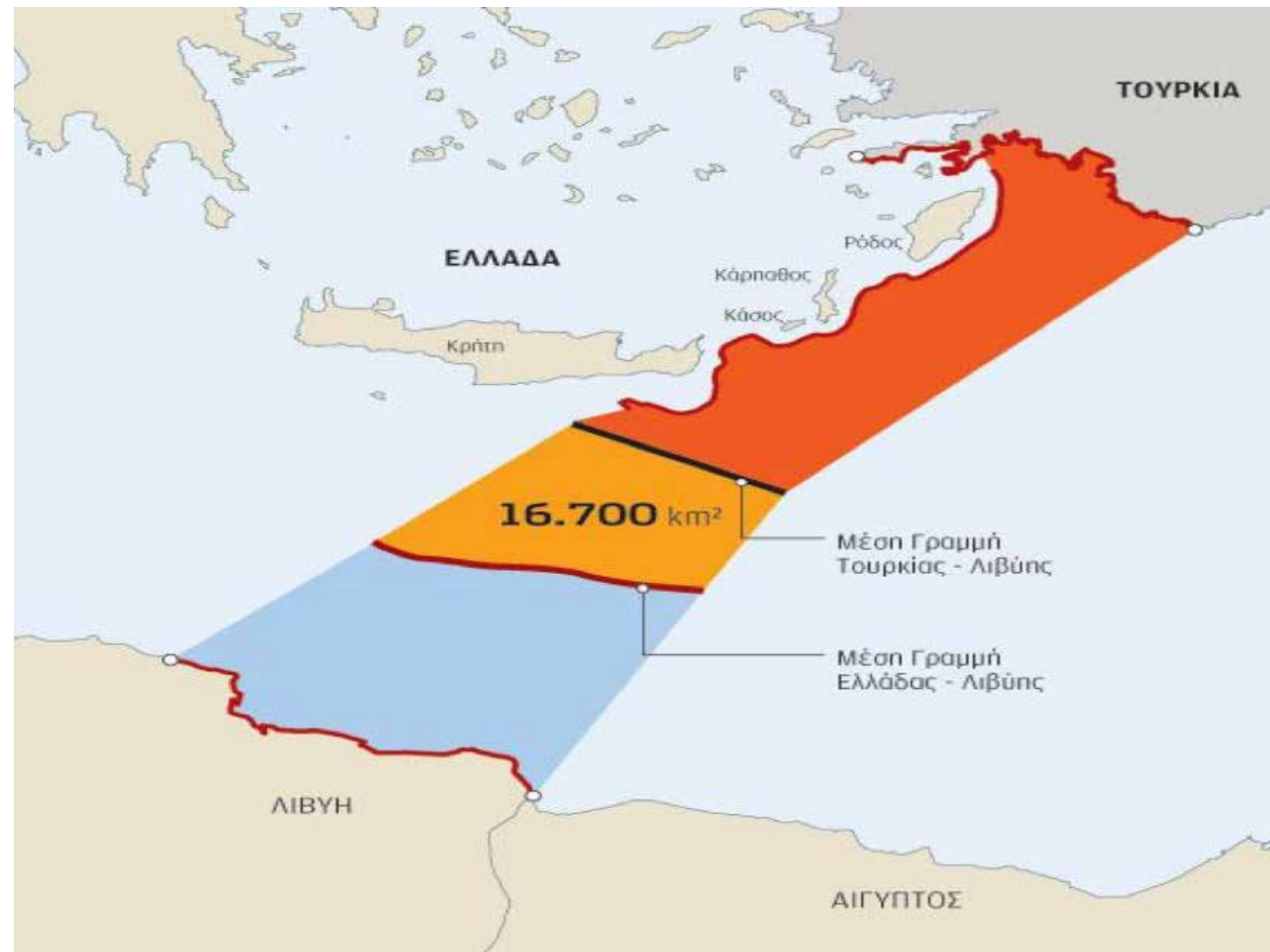

Η Τουρκία για να μπορέσει να κατοχυρώσει τις αξιώσεις της χρειαζόταν να μπορέσει να προχωρήσει σε κινήσεις που να παραπέμπουν στο διεθνές δίκαιο. Αυτό σήμαινε να βρει γειτονικές χώρες που να θέλουν να χαράξουν ΑΟΖ με βάση τη δική της ερμηνεία του δικαίου των θαλασσών. Αυτό προσπάθησε να το κάνει με την Αίγυπτο, αλλά δεν τα κατάφερε και άρα έμενε η Λιβύη. Ο στόχος της Τουρκίας ήταν να δείξει ότι μπορεί να χαράξει τα όρια της ΑΟΖ της με μια άλλη μεσογειακή χώρα που να αποδέχεται την τουρκική θέση ότι τα νησιά δεν έχουν αυτοτελή ΑΟΖ. Αυτό για την Τουρκία δεν αφορά μόνο το Καστελόριζο αλλά το σύνολο των κυριαρχικών δικαιωμάτων που μπορεί να διεκδικήσει η ελληνική πλευρά με βάση όχι μόνο το Καστελόριζο αλλά κυρίως το «τόξο» Ρόδος – Κάρπαθος – Κάσος – Ανατολική Κρήτη. Για την Τουρκία είναι προφανές ότι η ελληνική υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ τελειώνουν πρακτικά στη γραμμή που ορίζεται από τα χωρικά ύδατα της Ρόδου, της Καρπάθου, της Κάσου και της ανατολικής Κρήτης. Η αμφισβήτηση δηλαδή δεν αφορά μόνο το εάν η ελληνική ΑΟΖ προς τα ανατολικά φτάνει να εφάπτεται με την Κυπριακή ΑΟΖ αλλά και την ίδια δυνατότητα να χαράξει ΑΟΖ η Ελλάδα με την Αίγυπτο.

Επειδή πέραν γενικών αρχών, το δίκαιο σχετικά με τις ΑΟΖ στηρίζεται και στην ύπαρξη διμερών συμφωνιών μεταξύ των γειτονικών αρχών, η Τουρκία ελπίζει με αυτό τον τρόπο να πετύχει ένα τετελεσμένο με θεσμική μορφή, με την έννοια ότι σε οποιαδήποτε μελλοντική «τελική» διευθέτηση, είτε με τη μορφή διαπραγμάτευσης είτε με τη μορφή προσφυγής σε διεθνή όργανα θα μπορεί να επικαλείται ότι δεν έδρασε μονομερώς αλλά μέσω συμφωνίας με άλλο κυρίαρχο κράτος. Σε αυτό το πλαίσιο, η Τουρκία από καιρό επένδυσε στο να αποκτήσει καλές σχέσεις με την κυβέρνηση της Λιβύης, αποτελώντας ένα από τα διεθνή της στηρίγματα, έστω και εάν η τελευταία, παρά την αναγνώριση από τον ΟΗΕ, έλεγχε μικρό πραγματικό τμήμα της λιβυκής επικράτειας. Ο υπολογισμός ήταν απλός: συμφωνία με κυβέρνηση αναγνωρισμένη από τον ΟΗΕ, αποτελεί ένα βήμα προς την κατοχύρωση των τουρκικών θέσεων και δυσκολεύει την ελληνική θέση. Βέβαια από την άλλη πλευρά, η μικρή πραγματική ισχύς της συγκεκριμένης κυβέρνησης, όπως και οι περιορισμοί που έχει ως προς τη δυνατότητα να παίρνει αποφάσεις σε μια χώρα που παραμένει διαιρεμένη, δίνουν και

μικρότερο κύρος στην οποία κοινή κίνηση, ιδίως από τη στιγμή που δεν μιλάμε καν για συμφωνία

οριοθέτησης αλλά για μνημόνιο συνεργασίας στην κατεύθυνση συμφωνίας.¹²

Το σκηνικό συμπληρώνεται με τις συνομιλίες Ελλάδας-Αιγύπτου, οι οποίες μετά το Σύμφωνο Τουρκίας-Λιβύης, επιταχύνονται παρά τις επιμέρους επιφυλάξεις. Οι δυο πλευρές έχουν δηλώσει την πρόθεσή τους να προχωρήσουν αποφασιστικά αλλά τα εμπόδια παραμένουν. Η επιρροή της Τουρκίας στην αιγυπτιακή πολιτική δεν είναι αμελητέα καθώς μπορεί να περιορίστηκε η παρεμβατικότητα των «Αδελφών Μουσουλμάνων», οι οποίοι είχαν φιλοτουρκική στάση, τα ερείσματα τους όμως παραμένουν ισχυρά. Το σημαντικότερο ζήτημα, φαίνεται να είναι η επιλογή της Αιγύπτου να μην εμπλακεί σε μια διένεξη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και ενώ εμφανίζεται έτοιμη να καταλήξει σε συμφωνία για μια οριοθέτηση με την Ελλάδα σε περιοχές νότια και ανατολικά της Κρήτης, δεν συμβαίνει το ίδιο όσον αφορά την περιοχή ανάμεσα στην Κρήτη και το Καστελόριζο.

έχουν ίδιες θέσεις στο θέμα της επήρειας των νησιών στις θαλάσσιες οριοθετήσεις και της εφαρμογής της αρχής της μέσης γραμμής. Τμήμα της οριοθέτησης περιλαμβάνει το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης (Καστελλόριζο). Εάν υπογράψει συμφωνία με την Ελλάδα που θα περιλαμβάνει την περιοχή από την Κρήτη έως το τριεθνές με την Κύπρο, θα αναγνωρίζει στο Καστελλόριζο και στα γύρω νησιά πλήρη επήρεια. Σε αυτή την περίπτωση, η Αίγυπτος δεν θα έχει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία. Εάν, αντιθέτως, επιλέξει να υπογράψει συμφωνία με την Τουρκία, θα αποδέχεται ότι η θαλάσσια περιοχή ανατολικά της Ρόδου και μέχρι το τριεθνές με την Κύπρο ανήκει στην Τουρκία. Σε αυτή την περίπτωση η ελληνική υφαλοκρηπίδα δεν θα εφάπτεται με την κυπριακή ΑΟΖ.¹³

Παρά της αντιδράσεις της τουρκικής πλευράς Κύπρος και Αίγυπτος προχωρούν στην οριοθέτηση ΑΟΖ στη Μεσόγειο.

12 Παναγιώτης Σωτήρης, Τι κρύβει τελικά η συμφωνία Τουρκίας – Λιβύης: Το μεγάλο παιχνίδι στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, <https://www.in.gr/2019/12/03/politics/ti-kryvei-telika-symfonia-tourkias-livvys-megalo-paixnidi-sti-notioanatoliki-mesogeio/>

13 Άγγελος Μ. Συρίγος, Η θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο, <https://www.kathimerini.gr/842127/article/epikairothta/politikh/h-8alassia-orio8ethsh-me-thn-aigypto>

Η επιδίωξη συμφωνίας με την Αίγυπτο αποτελεί το κομβικό και καθοριστικό βήμα για την Ελλάδα στην προσπάθεια να ενισχύσει πολιτικά και διπλωματικά την διαπραγματευτική θέση της όταν και εφόσον υπάρξει αντίστοιχη διαπραγμάτευση με την Τουρκία. Μια ελληνοαιγυπτιακή συμφωνία

οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών θα καταστήσει ακόμη πιο καθαρό το τοπίο στην Ανατολική Μεσόγειο και θα παραδώσει μεγάλες θαλάσσιες περιοχές στην έρευνα και κατόπιν στην αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων που σύμφωνα με πολλές ενδείξεις υπάρχουν στον βυθό.¹⁴

14 Νίκος Μελέτης: Το αιγυπτιακό αγκάθι για την ΑΟΖ <https://energypress.gr/news/nikos-meletis-aigyptiako-agkathi-gia-tin-aosz>

6

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το τοπίο στη νοτιο-ανατολική Μεσόγειο είναι ιδιαίτερα ρευστό. Παραδοσιακές συμμαχίες δοκιμάζονται, ενώ νέες δημιουργούνται. Ως καταλύτης εξέλιξεω λειτουργήσε η επιβεβαίωση ύπαρξης σημαντικών ενεργειακών κοιτασμάτων στην περιοχή αλλά και η βούληση των παράκτιων κρατών να προχωρήσουν σε συνέργειες με σκοπό την εκμετάλλευσή τους.

Το παγκόσμιο ενδιαφέρον εστιάζεται σε περιοχές όπου υφίστανται αξιοποιήσιμα κοιτάσματα και μπορούν να λειτουργήσουν ως χώροι διέλευσης αγωγών μεταφοράς προς την ΕΕ. Ήδη, η Κυπριακή Δημοκρατία προχωρά σε εκμετάλλευση τέτοιων κοιτασμάτων σε συνεργασία με επιχειρηματικούς κολοσσούς που ανήκουν στις σφαίρες επιρροής των ΗΠΑ, της Γαλλίας κ.α. Τούτο οδηγεί την περιοχή «ένα βήμα παρακάτω», καθώς οριοθετείται η ΑΟΖ στην ευρύτερη περιοχή. Μια ιδιαίτερης σημασίας συνεργασία γεννάται ανάμεσα σε Ελλάδα, Κύπρο, Ισραήλ και Αίγυπτο. Οι πρωτοβουλίες αυτές, όμως, προκαλούν έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της Τουρκίας. Η αμφιθυμία της τουρκικής

πολιτικής εκφράζεται είτε μέσω απειλών είτε μέσω προσκλήσεων για το σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου, το οποίο ερμηνεύεται κατα το δοκούν και σύμφωνα με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Το ενεργειακό τόξο που σχηματοποιείται στην ευρύτερη περιοχή χωρίς τη συμμετοχή της Τουρκίας, μπορεί να προσφέρει στην ΕΕ μια νέα, εναλλακτική διαδρομή για τον ενεργειακό ανεφοδιασμό της. Με τον τρόπο αυτόν η ΕΕ δύναται να απεξαρτηθεί από πιέσεις και σκοπιμότητες χωρών που εξάγουν ενεργειακά αποθέματα ή χωρών από όπου διέρχονται αντίστοιχοι αγωγοί.

Ο αγωγός EastMed αποτελεί μια τέτοια επιλογή. Η ΕΕ συμμετέχει ενεργά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του έργου αυτού. Απαιτείται, όμως, εδραία προσήλωση ούτως ώστε η ολοκλήρωση του να πραγματοποιηθεί εντός χρονοδιαγράμματος.

Κρίσιμος παραμένει ο ρόλος της Τουρκίας, όχι μόνο γεωγραφικά και πληθυσμιακά, αλλά ως ένα

υποψήφιο προς ένταξη μέλος. Οι συνομιλίες και οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε τέλμα αφενός, λόγω απροθυμίας της Τουρκίας να προωθήσει μεταρρυθμίσεις και να ενισχύσει το κράτος δικαίου και αφετέρου λόγω της αδυναμίας της, εκούσια ή ακούσια, να λειτουργήσει ως μέλος ενός ευρύτερου συνόλου. Παρά τις επιμέρους συγκλίσεις και συμφωνίες, όπως η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας για το ζήτημα της προσφυγικής κρίσης, χρειάζονται ακόμα επίμονες και επίμονες προσπάθειες και κυρίως ειλικρινή βούληση για την επίτευξή τους. Βρισκόμαστε, λοιπόν, στο σημείο όπου πρέπει να απαντηθεί ένα μείζον ερώτημα που διαπερνά τη σκέψη των περισσοτέρων: μπορεί η Τουρκία να ενταχθεί στην ΕΕ;

Η απάντηση δεν είναι εύκολη και πρωτίστως δεν πρέπει να είναι θυμική. Πρέπει να εξετάσουμε αν το ευρωπαϊκό οικοδόμημα μπορεί να ανταπεξέλθει στην προσχώρηση μιας χώρας η οποία τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο κινείται με πολλές ταχύτητες. Ο σεβασμός των μειονοτήτων, οι σχέσεις καλής γειτονίας, η αναγνώριση και η εφαρμογή του ευρωπαϊκού κεκτημένου, οι εσωτερικές ανισότητες, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών, η κατάσταση της οικονομίας, η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης είναι μια σειρά από ακανθώδη ζητήματα τα οποία απαιτούν γενναίες πολιτικές ώστε να υπάρξει στοιχειώδης σύγκλιση. Η παράθεση των όποιων προβληματισμών δεν πρέπει να μας οδηγήσει

στην απόρριψη κάθε συνεργασίας. Αντιθέτως, πρέπει να μας οδηγήσει στην αναζήτηση του πλαισίου εκείνου που συμβάλλει στην ενίσχυση των υπαρχουσών σχέσεων αλλά και στη στήριξη πολιτικών που θα επιτρέψουν στο μέλλον, χωρίς ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα, την περαιτέρω συνεργασία.

Η παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ευρύτερη περιοχή απο άποψη παρεμβατικότητας αλλά κυρίως απο άποψη αποτελεσματικότητας δεν αποτιμάται θετικά. Θεσμικές πρωτοβουλίες και χρηματοδοτικοί μηχανισμοί παρά τους μεγαλεπίβολους στόχους και τις προσδοκίες που δημιουργήσαν παρέμειναν σε επίπεδο διακηρύξεων. Η απουσία σταθερής και μακρόπνοης στρατηγικής απο πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης στη λεκάνη της Μεσογείου δημιούργησε πολλές φορές την αίσθηση ότι ο εγγύτερος δυνητικός σύμμαχος των χωρών της Μεσογείου ήτοι η ΕΕ, λειτουργεί ως παρατηρητής και όχι ως η δύναμη εκείνη που αναλαμβάνει και πραγματώνει πρωτοβουλίες.

Η ΕΕ οφείλει να επανασχεδιάσει την πολιτική και την παρουσία της στη Μεσόγειο. Η συνύπαρξη κρατών και πληθυσμών με διαφορετική πολιτική, θρησκευτική και πολιτισμική κουλτούρα οδηγεί στη σχηματοποίηση κύκλων επιρροής με άξονα την ενέργεια. Στο νέο περιβάλλον των έντονων προκλήσεων και των οικονομικών συγκρούσεων απαιτείται δυναμισμός και εξωστρέφεια και η επιλογή αυτή είναι μονόδρομος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κωνσταντίνα Μελετιάδου, Η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας στην ΕΕ, *Expressis Verbis Law Journal*, σελ 55-61
- Για το σύστημα των περιφερειακών θαλασσών βλ. Τσάλτας, Γρ. Ι., «Διεθνής Συνεργασία και Σύστημα Διαχείρισης και Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος των Περιφερειακών Θαλασσών», στο: Τσάλτας, Γρ. Ι., (επιμ.), *Περιβάλλον και Θαλάσσιος Χώρος*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006, σελ. 189-201.
- Tsaltas, Gr. I., “L’Occident, Le Système de Sécurité Internationale et la Méditerranée Orientale dans la Deuxième Moitié du 20eme Siècle”, *Revue Internationale d’ Histoire Militaire*, Athènes 2001, σελ. 113 και συνέχεια.
- Μαριλένα Σημίτη, Η Κοινωνία Πολιτών στην Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, Αθήνα, Εκδόσεις, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008
- Ξενάκης Δ., « Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Μεσόγειος: Η Διαδικασία της Βαρκελώνης και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας », Αθήνα ,Σιδέρης,2006
- Ευάγγελος Αραμπατζής, Ευρωμεσογειακές οικονομικές σχέσεις, Κριτική, Αθήνα 2003
- Παναγιώτης Παστουσέας, Διαφορές και κοινά σημεία μεταξύ ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, <https://www.liberal.gr/diplomacy/diafores-kai-koina-simeia-metaxu-aoz-kai-ufalokripidas/220465>
- Τσάλτας, Γρ. Ι., Η παγίδα των ΑΟΖ, Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα <https://www.foreignaffairs.gr/articles/68746/grigoris-i-tsaltas/i-pagida-ton-aoz?page=show>
- Παναγιώτης Σωτήρης, Τι κρύβει τελικά η συμφωνία Τουρκίας – Λιβύης: Το μεγάλο παιχνίδι στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, <https://www.in.gr/2019/12/03/politics/ti-kryvei-telika-symfonia-tourkias-livyis-megalo-paixni-di-sti-notioanatoliki-mesogeio/>
- Άγγελος Μ. Συρίγος, Η θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο, <https://www.kathimerini.gr/842127/article/epikairothta/politikh/h-8alassia-orioethsh-me-thn-aigypto>
- Νίκος Μελέτης: Το αιγυπτιακό αγκάθι για την ΑΟΖ <https://energy.press.gr/news/nikos-meletis-aigyptiako-agkathi-gia-tin-aoz>
- Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Ελσίνκι, Δεκέμβριος 1999. Διαθέσιμο στο http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Διαπραγματευτικό Πλαίσιο (Negotiating Framework), Λουξεμβούργο, 3 Οκτωβρίου 2005. Διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/sites/near/Sles/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf
- Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Βρυξέλλες, 16 Οκτωβρίου 2015, EUCO 26/15 18 Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κοινό Σχέδιο Δράσης ΕΕ-Τουρκίας. Διαθέσιμο στο http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm
- <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>
- <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20190307IPR30746/to-ek-epithumei-tin-anastoli-ton-entaxiakon-diapragmateuseon-tis-tourkias>
- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CF%8C%CF%80%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1_%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82_%CF%84-%CE%BF_2016_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%B-D_%CE%A4%CE%B-F%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1
- <https://www.depa.gr/diethnis-ypodomes/>
- <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20090108STO45594+0+DOC+XML+V0//EL>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN>
- <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/turkey/>
- <https://www.depa.gr/diethnis-ypodomes/>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISUM%3Ar15001>
- <http://www.europa.eu>
- http://publications.europa.eu/resource/cellar/67de75fa-55ba-4ad0-b44e-241ce33cc402.0003.02/DOC_2
- https://ec.europa.eu/greece/news/20190403/enosi_mesogeio_el
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_16_3163
- <https://parisis.wordpress.com/2009/12/21/%C2%AB%CE%AD%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%83%CF%8C%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CF%82%BB/>
- https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/mediterranean_sea_el

newdirection.online

[@europeanreform](https://twitter.com/europeanreform)

[@europeanreform](https://www.instagram.com/europeanreform)